

5109

T.C.
Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TÜRKİYE'NİN İHRACAT POTANSİYELİNİN
ARTTIRILMASINDA YENİ BİR
ULUSLARARASI PAZARLAMA MODELİ:
GENEL PREFERANSLAR SİSTEMİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Nedim Dayan

Tez Yöneticisi: Prof.Dr.Tunç EREM

İstanbul - 1988

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

- İ Ç İ N D E K İ L E R -

Sayfa

I. GİRİŞ: ULUSLARARASI PAZARLAMA AÇISINDAN DÜNYA TİCARETİNİN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ	1
A. DÜNYA TİCARET POLİTİKALARININ OLUŞUMU	3
B. 1970 SONRASI DÜNYA DIŞ TİCARETİNDEKİ GELİŞMELER	7
1- Bir Önceki GATT Dönemi-Tokyo Görüşmeleri	10
1.1. Sübvansiyonlar Kodu	11
1.2. Gümrük Değeri Kodu	11
1.3. Teknik Standartlar Kodu	11
1.4. Tarım Kodu	11
1.5. Devlet Alımları Kodu	12
C. A.G.Ü.'lere SAĞLANAN ÖZEL TERCİHLER	12
1- Çok Taraflı Anlaşmalar	12
1.1. Sparteca	12
1.2. A.E.T. - Lomé Anlaşması	13
1.3. A.B.D. - Karaib Denizi İmtiyazları	13
2- İkili Anlaşmalar	13
1.1. Avustralya ve Papua Yeni Ginesi	13
1.2. A.E.T. ve Magrep, Maşrak Ülkeleri	14
1.3. A.E.T. ile Kıbrıs ve Malta	15
II. İNCELEME: ULUSLARARASI PAZARLAMADA YENİ BİR BOYUT; GENEL PREFERANSLAR SİSTEMİ	16
A. UNCTAD'IN KURULUŞ VE TEMEL HEDEFLERİ	17
B. PREFERANS VEREN ÜLKELER	20
C. PREFERANSLARIN YAPISI	21
1- GPS'nin Hukuki Statüsü	22
2- GPS'nin Kapsadığı Ürünler	23
3- GPS ile Sağlanan Gümrük İndirimleri	26
4- Referans Alan Ülkeler ve Özellikleri	29
5- Menşe ile İlgili Olarak Aranılan Şartlar	31
6- GPS'deki Sayısal Limitler	31

	<u>Sayfa</u>
7- Bazı Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Farklılaştırılmış GPS Uygulaması	32
8- En Az Gelişmiş Ülkeler İçin Özel GPS Uygulaması	32
9- Teknik Yardım	33
10- Türkiye'ye GPS Uygulayan Ülkeler ve Sistemleri	34
10.1. A.B.D.'nin GPS Sistemi	35
10.1.1. Bir Ürün GPS Kapsamında A.B.D.'ye Nasıl İthal Edilir	36
10.1.2. GPS ile A.B.D.'ye İthal Edilen Mallar	36
10.1.2.1. İthal Edilebilecek Mal ve Cinsinin Değişimi	36
10.1.3. Mal İle İlgili Limitler	37
10.1.4. Rekabet Edebilme Limitleri	37
10.1.5. Yeterlilik Düzeyine Ulaşma	38
10.1.5.1. Yeterlilik Düzeyini Belirleyen Faktörler	38
10.1.6. Katma Değer Limiti	39
10.1.7. A.B.D. Uygulaması ve Sonuçları	39
10.1.8. A.B.D. Türkiye İlişkileri	39
10.2. Finlandiya'nın GPS Sistemi	41
10.2.1. Ürün Kapsamı	42
10.2.2. Menşe Kuralları	42
10.2.2.1. Malların Menşe Oranı	42
10.2.2.2. Tümüyle Üretilen Ürünler	42
10.3. İsveç'in GPS Sistemi	43
10.3.1. Ürün Kapsamı	43
10.3.2. Menşe Kriteri	43
10.3.3. Koruma Mekanizması	44
10.4. Japonya'nın Genel Preferanslar Sistemi	44

	<u>Sayfa</u>
10.4.1.1. Faydalananların Seçim Esası	45
10.4.1.2. En Az Gelişmiş Ülkelere Özel Ölçümler	45
10.4.2. Ürün Kapsamı	45
10.4.3. İndirim Oranları	47
10.4.4. Kota Tavanları	47
10.4.5. Koruma Mekanizmaları	49
10.4.6. Japon GPS'sindeki Reform	49
10.5. Kanada'nın GPS Sistemi	50
10.6. Norveç'in GPS Sistemi	51
10.7. Yeni Zelanda'nın GPS Sistemi	51
10.7.1. Tarife İndirimleri ve Miktarları	52
10.7.2. Kısıtlamalar	52
10.7.3. Koruma Mekanizmaları	52
10.7.4. Menşe Kuralları	52
III. ÖZETLER VE SONUÇ	53
A. GPS'İNİN YENİ İHRACAT PAZARLARINA GİRİŞ VE MEVCUT PAZARLARI GENİŞLETMEDEKİ ROLÜ	54
1- Türkiye'nin Uluslararası Pazarlarda GPS Potasından Aldığı Pay ve Diğer Ülkelerle Bir Karşılaştırma	54
2- Türkiye'nin Genel Preferanslar Sistemi İle İhracat İmkanlarını ve Uluslararası Pazarlardaki Payını Nasıl Geliştirebilir	58
2.1. Teşvik Sistemi Değişimi	59
2.2. Dış Pazarın İç Pazardan Daha Çabuk Gelişimi	60
2.3. Pazarlara Teknik İmkânsızlık Dolayısıyla İhracatın Kesilmesi	60
2.4. Tekstil İhracatının Kotalarla Limitlenmesi ve M.F.A.	60
2.5. GPS'den Çıkarılma Aşamasına Gelen Ülkeler	61
B. GPS'nin Kullanımını Yaygın ve Etkin Hale Getirecek Araçlar	61

	<u>Sayfa</u>
1- İhracatçının GPS Konusunda Eğitimi	61
2- Ortak İhracat veya Dış Ticaret Sermaye Şirketleri	62
3- GPS Listelerinde Yer Alan Fakat Türkiye'den İhraç Edilmeyen Ürünlerin İhracatının Geliştirilmesi	62
C. GPS'nin ETKİN KULLANIMINDAN SAĞLANACAK FAYDALAR	62
KISALTMALAR	65
TABLolar	66
KAYNAKÇA	67

I. GİRİŞ: ULUSLARARASI PAZARLAMA AÇISINDAN DÜNYA TİCARETİNİN
DÜNÜ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ

Y. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Türkiye 1980'li yıllara kadar izlenmiş olduğu ekonomik politikalarla uzun yıllar boyunca ithal ikameciliğini benimsemiş, kontrollü bir korumacılıkla, mikro bazda iç pazarlara dönük üretim yapılmıştır. Mikro düzeydeki yapılaşma makro planlarla eş anlamlı olarak uzun yıllar boyunca sadece iç piyasa ile yetinmiştir.

24 Ocak 1980 kararları ile birlikte ana politikalar net olarak değişmiş ve yeni birtakım tedbirler getirilmiştir. Gerçekte ortaya konulan yeni tedbirler ile sonuçta iç ekonomik yapının dış yapı ile belli ölçülerde daha fazla entegre olması amacı taşınmıştır.

1980'den sonra dış ticaret politikaları kambiyo rejimleri, maliye ve para politikaları dünya ekonomisine entegrasyon amacı ile hızlı bir biçimde değiştirilmiştir.

Bütün bu değişiklikler gerçekte mikro bazdaki üretici veya servisler veren bütün kurumları dış olaylardan 1980 öncesine göre, görece olarak daha etkilenir hale getirmiştir. Dolayısıyla yıllardır görüldüğü gibi, bu aşamada uyum sağlayamayan birçok şirket faaliyetini durdurmak zorunluluğu ile karşılaşmıştır.

Bugün için yıllar boyunca yalnızca yurt içindeki değişiklikleri izleyen Türk yatırımcısı ve yöneticisi artık başarılı olmak için dünyadaki ticaret politikalarını dikkatle izlemek ve bunlardan mümkün olduğunca çok faydalanmak zorunluluğundadır.

Çalışmamızda dünya ticaret politikalarının günümüze kadar gelişimi izlenecek ve Türkiye'deki şirketlerin dünya pazarlarına girişte ve pazar payının artırılmasında önemli

bir araç olduğuna inandığımız Genel Preferanslar Sistemi (G.P.S.)'nin faydalanımı, gelişimi konuları ele alınacaktır.

A. DÜNYA TİCARET POLİTİKALARININ OLUŞUMU VE GELİŞMESİ

Dünyanın binlerce yıllık medeniyet tarihinde ilk olarak dış ticaret politikalarının izlenmesi XV. asırda başlamıştır. Günümüze kadar uygulanan politikalar amaç ve araçları ile dünyadaki mal ve hizmet alışveriş yönü ile hacmini önemli ölçüde etkilemişlerdir.

İlk olarak Merkantilizmle bir dış ticaret politikası ortaya çıkmıştır. Merkantilist felsefeye göre altın ve gümüş gibi değerli madenler ekonomik ve siyasal gücün ana kaynağını oluşturmaktadır. Dolayısıyla dış ekonomik politika da, ekonomik ve siyasi gücün artırılma hedefine yönelik olarak hazinenin altın ve gümüş mevcutlarının arttırılmasıdır. Kullanılan araç da, ihracatın özendirilip ithalatın sınırlandırılmasıdır. Merkantilistler özellikle tam mamul malın ihracatını teşvik edip, yerli hammaddelerin ülke içinde işlenmesine özen gösteriyordu. Yerli hammaddelerin ihracatında yasaklar söz konusu iken, sanayinin ihtiyacı olan hammaddelerin ithali kolaylaştırılıyor, öte yandan tam mamul madde ithalatına yüksek gümrükler ile, yerli sanayi kalın duvarlar ile korunuyor ve halk yerli mal tüketimine zorlanıyordu.

Görüldüğü gibi merkantilizm milli devlete bağlı ve onu güçlendirmek amacına yönelik, çok sıkı müdahaleci bir dış ticaret politikasına dayanan bir doktrin özelliği taşımaktadır.

Dünya ekonomik yapısı XVIII. yy'ın ikinci yarısından itibaren değişmeye başladı, özellikle ulaştırma araçlarındaki gelişim ve sanayi devrimi ile birlikte kitlevi üretim aşamasına gelinmesi ile sanayi ürünlerine sürekli bir pazar bulunması önemli bir sorun haline gelmiştir. Üreticiler en iyi ko-

şullarda hammadde sağlamaya ve yeni tüketiciler bulunmasına hizmet edecek bir iktisat politikasına ihtiyaç duymaktaydılar ki, önerilen çözüm de liberalizm idi.

Adam Smith ve Riccardo'nun yazıları ile birlikte Klasik İktisat Doktrini doğmuş olmakta idi, yapının temel taşı "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" sloganı oluşturmakta idi. Deniyordu ki, devlet iktisadi faaliyetlerde fertlerin serbest ve bağımsız hareketlerine müdahale etmekten mümkün olduğu kadar kaçınılmalıdır, çünkü bireyler özel kâr amacıyla hareket etmiş olsalar bile bu aynı zamanda toplum çıkarlarına hizmet eder. Bu kural, iç ekonomide olduğu gibi dış ekonomik ilişkilerde de geçerlidir. Dış ticareti devlet serbest bırakmalıdır, çünkü dış ticaretin görünmez eli dünya refahını maksimum kılacaktır.

Gerçekte klasikler de, dış ticarete devlet müdahalesini kabul etmektedirler. Aradaki fark müdahalenin derecesindedir.

Birinci Dünya Savaşı ile birlikte dünyadaki ticari sermesti gitgide yerini müdahaleciliğe bırakmıştır. Bu dönemde XIX. asırdan farklı olarak ekonomik, sosyal ve mali konularda önlenemeyen gelişmeler devletin müdahalesini zorunlu hale getirmiştir.

Büyük depresyonla birlikte A.B.D.'deki ekonomik faaliyetler ani bir şekilde durmuş, yatırımlar, sanayi üretimi, istihdam ve milli gelirden büyük düşme olmuştur. A.B.D.'nin milli gelirinde azalma ithalatın düşmesine, bu da A.B.D.'nin ticaret ortaklarının ihracatının düşmesine sebep olmuştur.

Depresyonun dünya üzerindeki etkilerini arttıran bir olay da A.B.D.'nin 1930 yılında Smooth-Havley Tarife Kanunu ile gümrük vergilerini arttırması olmuştur. Bu kanunla amaç ithalatın kısılıp talebin Amerikan mallarına kaydırılıp,

yurtiçi çalışma ve üretim düzeyinin yukarılara çekilmesi idi. A.B.D.'nin bu davranışı öteki ülkelerin protestolarına ve derhal, onların da kendi dış alımlarına yüksek tarifeler, kotalar ve kambiyo kısıtlamaları koymalarına yol açmıştır.

Her ülke ithalatını kısıtlamak ve devalüasyon yapmak yoluyla işsizlik ve milli gelirdeki düşme sorununa tek başına çare bulmaya çalışıyor, alınan önlemler de bu ülkelerin ticaret ortaklarını rahatsız ediyordu. Bu uygulanan politikalarla dünya ticareti de görülmemiş boyutlarda daralmıştır.

Her ülke bir diğeri ile ticaret ve ödeme anlaşması yaparak ihtiyaç duyduğu malları sağlamaya çalışıyordu. Bütün bunların sonunda dünyada ticaret birbiri ile denkleşmeyen iki taraflı anlaşmalardan oluşan bir ağ görünümüne bürünüyordu.

1945'den sonra dünya ticaretinin serbestleşmesi konusunda önemli girişimlerde bulunulmuştur. Bunlardan ilki Bretton-Woods konferansıdır. Bu konferansla savaş sonrası dünya para sisteminin yönetimi için I.M.F. ve Dünya Bankası kurulmuştur.

1947 yılında, çok taraflı olarak gümrük tarifelerinin indirimi amacıyla GATT örgütü oluşturulmuş, yine aynı yıllarda, savaş sonrası ekonomileri yıkılan Avrupa ülkeleri arasındaki ticaretin serbestleştirilmesi için Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü OEEC kurulmuştur.

Sonuç olarak 2. Dünya Savaşı'ndan sonra sanayileşmiş ülkeler uluslararası ticareti serbestleştirmek için önemli adımlar atmışlardır. Bu arada ithal ikamesi politikasını benimseyen çoksayıdaki az gelişmiş ülke de 1960'lı yıllarla birlikte dış ticaret rejimlerini liberalleştirmeye ve ihracata yönelik politikalara ağırlık vermeye başlamışlardır.

Bu gelişmeler ile birlikte 1963-1972 yılları arasında

toplam ticaret hacmi (miktar olarak) % 8,5, sanayileşmiş ülkelerin ihracat hacmi % 9, petrolsüz A.G.Ü.'lerin ihracat hacmi % 6,7, artmış yine ithalat hacmi sanayileşmiş ülkelerde % 9 oranında artmış petrolsüz A.G.Ü.'lerde ithalat % 6,2 artış kaydetmiştir (Bkz. Tablo 1).

TABLO 1
Dünya Ticaret Hacmindeki Değişme
1963-1983
(Bir Önceki Yıla Göre Değişme Oranı %)

	Yıllık Değişme %						
	1963- 1972	1973	1974- 1979	1980	1981	1982	1983
1- Toplam Ticaret Hacmi (Miktar olarak)	8,5	12,0	5,0	2,0	0,5	-2,5	1,0
2- İhracat Hacmi (Miktar olarak)							
Sanayileşmiş Ülkeler	9,0	13,2	6,3	4,8	2,5	-2,5	0,5
Petrolsüz A.G.Ü.'ler	6,7	9,3	6,8	9,0	6,3	0,8	4,5
Petrol İhracatçıları	9,1	14,2	0	-12,3	-16,0	-19,1	-4,0
3- İthalat Hacmi (Miktar olarak)							
Sanayileşmiş Ülkeler	9,0	11,5	4,9	-1,5	-2,4	-0,5	2,0
Petrolsüz A.G.Ü.'ler	6,2	11,5	6,8	4,7	2,6	-7,7	2,5
Petrol İhraç Edenler	8,3	20,6	21,8	15,3	19,9	5,1	-8,0

KAYNAK: I.M.F., World Economic Out Look, 1984.

Burada gerçekte dış ticaret hacminin gelişmesindeki ana etken GATT ile birlikte dünya dış ticaretinde oluşan serbesti ortamı ve özellikle gelişmiş ülkelerde görülen büyüme-
dir.

B. 1970 SONRASI DÜNYA DIŞ TİCARETİNDEKİ GELİŞMELER

1970'li yıllara gelindiğinde görüntü gitgide değişmeye başlamıştır. Öncelikle uluslararası para sistemi bir seri şok ile karşı karşıya kalmıştır. Esasen bu şokların etkisi halâ hissedilmektedir. İlk şok Bretton-Woods sisteminin 1971 yılında çökmesi ile ortaya çıkmıştır. Bunu A.B.D.'nin doları dalgalanmaya bırakması ve bazı ticaret sınırlamaları getirmesi izlemiştir. Esas şok 1973 Sonbaharında Petrol krizi ile geldi ki, bu birçok petrol ithalatçısı ülkenin ödemeler dengesinin bozulup açık vermesine sebep oldu. Böylelikle enflasyon spirali işlemeye başladı.

1975 yılına gelinmesi ile birlikte sanayileşmiş ülkelerde 1930'lu yılların benzeri bir buhran yaşanmaya başladı. Bir yandan Japonya bir teknoloji devi olarak dünyada teknoloji yoğun mallarda rekabet üstünlüğünü ele geçirirken diğer yandan, A.G.Ü.'ler ucuz emek maliyetleri ile emek yoğun mallarda üstünlük kazanmaya başlıyordu. Konjonktürün yüksek olduğu dönemlerde bu büyük bir etki yaratmıyordu. Rekabet dolayısı ile, üstünlüğünü kaybeden bir grup diğer bir alanda kaynaklarını kullanabilmekte idi. Ancak durgunluğun başlaması ile bu olanak da ortadan kalktı.

Aynı dönemde devletin refah üzerindeki işlevi de farklılaşmıştı, yüksek istihdam düzeyi, bölgesel eşitlik, adaletli gelir dağılımı ön plana çıkmıştı. Fakat serbest dış ticaret farklı bir toplumsal refah fonksiyonuna dayanmakta idi. Buna göre güçsüzler rekabet ile yerlerini güçlülere bırakmalıydı.

Bu şartlar altında yeni korumacılık ortaya çıktı. Bu bir anlamda merkantilizmin yeniden doğuşu olarak da nitelendirilebilir.

Ülkeler ithalatlarını kısıtlayıp ihracatlarını teşvik

ederek sanayideki durgunluk, büyümedeki düşüş ve işsizlik sorunlarını gidermeye çalıştılar. Fakat bu kez ithalatın kısıtlanması geleneksel ithalat tarifelerinin arttırılmasından daha az şeffaf yollarla olmuştur ki bundan dolayı bu önlemler Tarife Dışı Engeller olarak adlandırılmıştır (T.D.E.).

T.D.E.'ler;

- 1- Fiyat Destekleri
- 2- Sınai Politikalar
- 3- Devlet Satınalmaları
- 4- Teknik Standartlar*

T.D.E.'nin araçları esnasında o güne kadar GATT anlaşmalarındaki boşluklardan faydalanılma olarak tanımlanabilir.

Bu da sınai politikalar, dış rekabetten etkilenen üretim kesimlerini korumak için kotalar uygulamak (gönüllüler dahil) ve dış ticarete politik güçlerin kullanılmasıdır.

Aynı dönemde devlet alımlarında veya ihalelerinde yerel şirket veya ürünlere öncelik tanınmış, böylelikle 1975-1979 yılları arasında yaklaşık olarak yılda % 5 büyüyen dünya ticaret hacmi 1980-1981 yıllarında yaklaşık % 1,5 büyümüş ve 1982-1983'de büyüme durmuştur.

Gerçekte bu T.D.E. ve Yeni Korumacılıktan en çok etkilenen gruplardan biri A.G.Ü.'ler olmuştur. A.G.Ü.'ler bir taraftan GATT anlaşmaları çerçevesinde gümrük tarifelerinde indirimler yaparken diğer taraftan gelişmiş ülkelerin yeni korumacılık önlemleri, yani tarife dışı engeller ile karşılaşmışlardır. Bu Tarife Dışı Engellerin uygulanmasında dayanak noktalarından biri de uygulayıcı ülkelerin sahip oldukları siyasi ve ekonomik yaptırım güçleridir. Açık olarak söylene-

*GÜLTEN KAZGAN, "Ekonomide Dışa Açık Büyüme", "Birinci Basım, İstanbul. Altın Kitapları Matbaası, 1985), s.118.

bilir ki bu yaptırıcılık A.G.Ü.'lerde yoktur veya A.G.Ü.'ler yalnız başına bunu uygulayacak güçte değildir.

Yukarıda da belirtildiği gibi A.G.Ü.'ler için bir anlamda bu gelişim onların sanayileşmiş ülke pazarlarına girişlerini sınırlamıştır. Zira sanayileşmiş ülke ithalatları 1980, 1981 ve 1982'de sürekli olarak gerilemiştir. Bütün bu oluşumla eş zamanda petrol fiyatları düşüşü petrol ihracatçılarının ithalat değerlerinin gerilemesine yol açmıştır.

Sonuç olarak A.G.Ü.'lerin dış ticaret açıkları artmış, cari açıkları büyümüş ve A.G.Ü.'lerin hemen hepsi bir büyük dış borç sorunu ile karşı karşıya kalmıştır.

Bu süreç içerisinde dünya ticaretinde tekrar serbestiye dönülmesi, A.G.Ü.'lerin ihracatlarının tekrar artışı ve sanayileşmiş ülke pazarlarına yönlendirilmesi için önerilen çözüm yolları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

BİR ÖNCEKİ GATT DÖNEMİ/TOKYO GÖRÜŞMELERİ A.G.Ü.'LERE SAĞLANAN ÖZEL TERCİHLER

A. ÇOK TARAFLI ANLAŞMALAR

- I. Avustralya ve Yeni Zelanda
- II. A.E.T., Iomé Anlaşması
- III. A.B.D., Karaib Denizi İmtiyazları

B. İKİLİ ANLAŞMALAR

- I. Avustralya ve Papua Yeni Ginesi
- II. A.E.T., Magrep ve Maşrap Ülkeleri
- III. A.E.T., Kıbrıs, Malta

1- Bir Önceki GATT Dönemi/Tokyo Görüşmeleri

Dünya ticaretinin ana çerçevesi 99 ülkenin yer aldığı ve ticaret hacminin % 90'ını oluşturan GATT'in Tokyo görüşmeleri esnasında çizilmiştir.

Gerçekte, Tokyo görüşmeleri GATT'in çok uluslu görüşmelerinin 7. turudur. İlk görüşmeler 1947 yılında GATT'in kuruluş görüşmeleri ile başlamıştır. GATT ve Tokyo görüşmelerinin ana felsefesi dış ticarete serbestinin uzun dönemde bütün ülkelerin yararına olacaktır. Serbest dış ticaretin ekonomik büyüme ve kalkınmanın en etkili aracı olduğu görüşü ve bu yönde alınan kararlar, Tokyo görüşmelerinin uluslararası ticaretin Magna Carta'sı olarak adlandırılmasına sebep olmuştur*.

Bütün bunlarla birlikte bazı A.G.Ü.'ler Tokyo görüşmelerinde alınan kararlarla kendi bebek endüstrilerinin korunamayacağı görüşünde olup bu görüşmelere imza koymamışlardır. Bütün bunlarla birlikte Tokyo Görüşmelerinde A.G.Ü.'lere ayrıcalıklar tanıyan bazı hükümler de karara bağlanmıştır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Tokyo görüşmeleri özellikle T.D.E.'i kaldırmak amacıyla aldığı kararlarla bazı kodları oluşturmuş ve böylelikle dış ticaretin serbestleşmesini, üzerindeki tarife dışı engellerin yok edilmesini amaçlamıştır. Bu kodlar aşağıdaki gibi sıralanabilir**.

- 1- Subvansiyon Kodu
- 2- Gümrük değerlemesi ve lisans kodu
- 3- Teknik standartlar kodu

*Hans B.Thorelli "Gatt and the Tokyo Round", The Magna Charta of International Trade", International Marketing Strategy, ss.33-39.

**Robert E.Baldwin, "Toward Greater Liberalization?" (American Enterprise Institute, Washington, D.C. 1979).

4- Tarım kodu

5- Devlet alımları kodu

1.1. Sübvansiyon Kodu

Mallardaki fiyat dengisini bozucu etkilerden arındırma amacını taşımıştır. Buna göre herhangi bir mal veya hizmet üzerine dengeyi bozucu bir müdahalede bulunulmaması kararlaştırılmıştır.

1.2. Gümrük Değeri Kodu

Gümrük değeri kodunda, alım ve satım esnasında adalorem gümrüğe tabii olan malların gerçek değerinde gösterilmesi için gerekli önlemlerin alınması, ticaretin yönü ve değerinin gerçek olarak izlenmesi ve rekabetin gümrük kaçaklarından dolayı sapmasını önlemek amaçlanmıştır.

1.3. Teknik Standartlar Kodu

Teknik standartlar kodu ile, ambalajlama, markalama gibi aşamalarda dünyada tek tip uygulamaların yapılması amaçlanmış, ithal malları ve yerli mallarda ilgili test ve yeterlilik değerlemesinin eşit şartlarda yapılması kararlaştırılmıştır.

1.4. Tarım Kodu

Tarım gerçekte sürekli olarak uluslararası ticaretin problemlili bölümü olmuştur. Gerçekte çoğu ülke politik olarak iç tarım üretimini desteklemiş ve teşvik etmiştir. Gümrük sınırlamaları ve korumalar ile gelişim sağlanmaya çalışılmıştır. Böylelikle ülkeler belirli ürünlerde ihtisaslaşmışken (Danimarka süt mamullerinde, Arjantin ette) kıta Avrupası ülkeleri ise sürekli olarak bir korumacılığı tercih etmişlerdir.

Bu sorunların çözümü için Tokyo Görüşmeleri esnasında ilk olarak bir "Et Ürünleri" konseyi kurulmuş ve konseye dünyadaki arz ve talebin dengelenmesi görevi verilmiştir.

1.5. Devlet Alımları Kodu

Daha önce devletin alımlarında yerli üreticileri kesin olarak tercih etmesi söz konusu iken bu sınırlamalar ortadan kesin olarak kalkmış ve yalnız uluslararası normlara uyum istenmiştir.

C. A.G.Ü.'LERE SAĞLANAN ÖZEL TERCİHLER

Gelişmiş ülkeler A.G.Ü.'lere verdikleri tavizli olarak pazara giriş şanslarını birçok şekil ile çeşitlendirmişlerdir. Çok taraflı anlaşmalar ve ikili anlaşmalar bunların en belirginleridir.

1- Çok Taraflı Anlaşmalar

1.1. Spartecca

Avustralya ve Yeni Zelanda'nın Güney Pasifik'teki 11 ülkeyle yaptığı anlaşma (SPARTECA: South Pacific Regional Trade and Economic Co-operation Agreement).

Güney Pasifik Bölgesel Ekonomik ve Ticari İşbirliği Anlaşması: Yeni Zelanda bazı tropikal ürünler ve tekstil dışında kalan tüm ürünlere gümrükten muaf ve sınırsız giriş imkânı sağlarken, Avustralya birçok ürün için genelde gümrük muafiyeti altında tercihler ortaya koymuştur. Yalnızca Avustralya bazı tarım ürünleri, kereste, kontraplak, kibrit ve plastik ambalajlar için bir miktar sınırlaması öngörmüştür.

Bununla birlikte anlaşma ayrıca ekonomik ve ticari iş-

birliğinin geliştirilmesini amaçlamakta ve Avustralya ile Yeni Zelanda'nın bu yardımlaşmada içinde bulunacağı çerçeveyi de net olarak belirlemektedir.

1.2. A.E.T. Lomé Anlaşması

Bugün aralarında 26'sı B.M.'nin en az gelişmiş ülkeleri listesinde yer alan 63 Afrika, Karaib Denizi ve Pasifik ülkesi Lomé Anlaşması'nın kapsamı içindedir. Bu anlaşma uyarınca AET, indirimli gümrük vergisine konu olan bazı mallar dışında bu ülkelerden olan tüm ithalatına herhangi bir sınırlama olmaksızın gümrüksüz giriş hakkı tanır. Anlaşmada bunlarla birlikte ekonomik yardıma, endüstriyel, finansal ve teknik işbirliği desteğine de yer verilmiştir. Stabex programı çerçevesinde ihracat gelirlerinin dengelenmesi ve maden ihracatı ile ilgili olarak satıcılara, ek avantajlar sunulması da anlaşmanın amaçları arasındadır.

1.3. A.B.D.-Karaib Denizi İmtiyazları

A.B.D.'ye Karaib Denizi ülkelerinden yapılacak tüm ihracatın -dokuma ürünleri dışında olmak üzere- 12 yıl süreyle gümrüksüz girmesini sağlayacak bir anlaşmadır.

2- İkili Anlaşmalar

1.1. Avustralya ve Papua Yeni Ginesi

PATCRA (Papua New Guinea/Australia Trade and Commercial Relations Agreement) 1976 yılında iki ülke arasındaki sıkı ilişkilerin bir serbest bölge oluşturulmasını sağlayacak yönde geliştirilmesi amacı ile düzenlenmiştir. Bu anlaşma uyarınca iki ülke arasındaki ticaret, gümrük ve benzeri kısıtlamalardan arındırılmıştır.

1.2. A.E.T.Magrep ve Maşrak Ülkeleri

1976 yılında Magrep ülkelerini oluşturan Cezayir, Fas ve Tunus ile bir dizi tercihli ticaret ve işbirliği anlaşması yapılmış, bunu Mısır, Ürdün, Suriye ve Lübnan'ı kapsayan Maşrak ülkeleri ile 1977 anlaşması izlemiştir. Bu anlaşmalar ticaret ile birlikte iktisadi, endüstriyel ve teknik işbirliğini de kapsayacak biçimde oldukça geniş içeriklidir.

Magrep ülkeleri ile ilgili olarak bugün Tunus ve Fas ile yürürlükte olan anlaşmalar 1957 Roma anlaşmasına kadar geri giden bir sürecin sonucudur. Bugünkü anlaşmalar Magrep ülkeleri kökenli hammaddelerle, endüstri ürünlerinin Topluluk pazarına gümrüksüz girebilmesini öngörmektedir. Geçici ihracat kısıtlamalarının söz konusu olduğu dokümanlar dışında kotalar ve tavanlar şeklinde bir kısıtlama söz konusu değildir.

Tarımsal ürünlerde tarife indirimleri, vergilenebilir ürünlerin % 80-90'ını kapsamak üzere % 20 ile % 100 arasındadır. Kapsam dışında kalan tarımsal ürünler Ortak Tarım Politikasında belirtilenlerle sınırlıdır. Fas ve Tunus ayrıca petrol ve petrol ürünlerine uygulanan fark giderici vergilerden de muaftırlar ve bu vergi gelirlerinden bir pay da alırlar. Ayrıca, geçici bir önlem olarak, söz konusu ülke menşeyli malların Fransa piyasasında özel bir işlem gördüklerini ifade etmek gereklidir.

Maşrak ülkelerinden Lübnan ve Mısır daha önce AET ile ticaret anlaşmalarına girmişlerdi. Lübnan anlaşması başlangıçta karşılıklı ve tercihsiz bir ticaret ve işbirliği belgesi özelliğinde idi. 1972 de oldukça geniş bir tercihli ticaret anlaşması yapılmış olmakla birlikte bu anlaşma onaylanmamış ve eski anlaşma 1977 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 1976'da Suriye ve Ürdün ile ilk kez anlaşmalar imzalanmış, bu dört ülke için tanınan tarımsal ürün ithalat kolaylıkları Magrep ülkeleri için geçerli olanlar kadar geniş içerikli de-

gildir. Lübnan, Mısır, Suriye ve Ürdün'den yapılan tarımsal ürün ithalatının yaklaşık olarak yüzde ellisi, yüzde kırk ile seksen arasında değişen gümrük indirimlerinden faydalanır. Endüstriyel ürün tercihleri ise bugün Magrep ülkelerine uygulananların aynı olmuştur.

1.3. A.E.T. ile Kıbrıs ve Malta

1971 ve 1973 yıllarında süresiz nitelikte ortaklık anlaşmaları Malta ve Kıbrıs ile imzalanmıştır. A.E.T. ülkelerine yapılacak ihracatın üç aşamada liberalleşmesi programlanmakta olup son amaç sıfır gümrük düzeyine inmektedir. Bu ülkeler gümrük tarifelerinde ve sayısal kısıtlamalarında benzer azaltmalara girmeyi yükümlenmişlerdir.

1978'den bu yana Kıbrıs ve Malta'dan pek çok endüstriyel ürün A.E.T.'ye gümrüksüz girmektedir. Buna karşılık Malta A.E.T.'den yaptığı ithalata % 82'ye kadar gümrük indirimleri, Kıbrıs'da A.E.T.'den yapacağı alımlara % 30 ile % 35 oranında gümrük indirimleri yapmaktadır.

II. İNCELEME: ULUSLARARASI PAZARLAMADA YENİ BİR BOYUT:

GENEL PREFERANSLAR SİSTEMİ

1970'li yıllarla birlikte kalkınma ile ilgili ana hedeflerden biri gelişmekte olan ülkelerden sanayi mamulu ihracatını arttırmaktır*. Bu hedeflere varmada B.M.'in UNCTAD örgütü öncülük etmektedir.

A. UNCTAD'IN KURULUŞU VE TEMEL HEDEFLERİ

UNCTAD'ın (United Nation Congress on Trade and Development) kuruluşundaki temel neden 1950-1962 yılları arasında dünyada ilksel madde fiyatlarında görülen gerileme ve sanayi ürünlerinin fiyatlarının aynı anda aşırı artışının, ilksel madde ihracatçısı olan A.G.Ü.'lerin dış ödemeler dengelerinde açıklar yaratmasıdır*.

Gelişmekte olan ülkelerin o günlerdeki yapılarındaki sorunlar şunlardı:

1- Ekonomide döviz darboğazları söz konusudur. Dolayısı ile yatırımları karşılayacak kaynak bulunmamaktadır. Sonuçta büyüme hızları düşmüştür. Öngörülen çözüm yolu ise ihracat gelirinin artırılmasıdır. Bu ise mevcut koşullarda mümkün görülmemektedir.

2- Dış ticaret hadleri gelişmiş ülkelerin lehine dönmüştür. Dolayısı ile, A.G.Ü.'ler gittikçe daha fazla mal satıp daha az mal ithal edebilmektedir.

3- Gelişmiş ülkeler teknoloji yoğun tarım üretimi ile üretimde patlama yaratmıştır, bu sebeple tarım ürünleri ithalatına getirilen kısıtlamalar, tarım ürünü ve ilksel malları

*Autar Krishan, "THE LEGAL FRAMEWORK OF UNCTAD IN WORLDTRADE" (Koul Inc. Published in India in 1977), Bölüm 4, s.119.

ihraç eden gelişmekte olan ülkelerin dış dengelerini bozucu nitelikte olmuştur.

Bütün bunlarla Hindistan'ın önerisi ile tüm B.M. üyelerinin katılabileceği dönemsel konferanslar düzenlemeyi uygun bulan 77 gelişmekte olan ülke, 1964 yılında ilk konferansın toplanmasını sağlamışlardır. I. UNCTAD olarak bilinen bu konferansa 120 ülke katılmıştır*.

İlk oturumda ilgi çeken tartışma UNCTAD'ın ilk genel sekreteri Raul Prebisch'in gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere uygulayacağı tavizli gümrük tarife sisteminin bu ülkelerin endüstriyel gelişimine katkısı olacağı yolundaki tebliği idi.

Bu görüşe göre A.G.Ü.'lerin gelişmesinde endüstriyel malların ihracatı, bu ülkelerin üretim hacmi zor artırılan ve piyasa fiyatı gerileyen, dolayısı ile kronik ticaret açıkları oluşturulan ilksel mallardan daha faydalıdır**.

Prebisch'in görüşlerine göre ihracata dayalı sanayileşme yalnızca üretim artışı ve istihdama yönelik gelişmeyi sağlamaz, aynı zamanda talebi yoğun olan mallarda ülkelerin ihracat kazançlarını sağlamalarında faydalı olacaktır.

Yalnız gelişmekte olan ülkelere olan mamul ihracatını artırabilmek için bu ülkelerin özellikle endüstrileşmenin ilk aşamalarında çözmeleri gereken önemli sorunları vardır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Yeterli öz kaynakların bulunmaması

*"Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı" (Yayımlanmamış bildiri; Gazi Üniversitesi İİBF - Ekonomi Bölümü), s.10.

**"The GSP Review", Report by OECD General Secretary, Paris, 1983.

- Gelişmekte olan ülkelerden yapılan pahalı makine ve ekipman ithalatı.
- Nitelikli işgücü ve yetişmiş teknik personele olan gereksinim.
- Alt yapı eksiklikleri
- Üretimlerinde verim düşüklüğü
- Sınırlı kapasiteden ölçek ekonomilerinden faydalanamamaları.

Bütün bu sebepler geliştirmekte olan ülkelerin en azından ilk birkaç yıl için rekabetçi dünya pazarlarında adı geçen dezavantajlardan kurtulabilmek için imtiyaz istemeleri için yeterli sebeplerdir.

Bu sorunların çözümü için önerilen gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere ithal ettiği mallara genelleştirilmiş ve karşılıksız gümrük tavizlerinin verilmesidir. Bu uygulama ile geliştirmekte olan ülkelerdeki üreticilerin malları normal olarak gümrüklenen diğer yabancı ülke mallarından daha ucuz olacaktır. Aynı zamanda mallarını ihraç ettiği gelişmiş ülkelerdeki üreticiler ile de daha eşit şartlar ile rekabet etme şansına da sahip olacaklardır.

Bu amaca yönelik olarak yapılan 1. UNCTAD toplantısında gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere Genelleştirilmiş Preferanslar vermesi üzerine çalışılmıştır*.

1. UNCTAD'da çalışmalar farklı alanları kapsayan altı komisyonda yürütülmüştür. Bu komitelerde geliştirmekte olan ülkeler Raul Prebisch'in raporunu savunmuş, "77"ler olarak anılan geniş bir Üçüncü Dünya Ülkesi bloku uluslararası ekonomik ilişkilerde değişiklikler istemiştir. Bu konferansta başta ABD ve İngiltere olmak üzere batılı ülkeler bu değişiklik önerilerine karşı çıkmışlardır.

*"Genelleştirilmiş Preferanslar Sistemi", (IGM yayını, Ankara 1987), Cilt 1, ss.4-6.

1. UNCTAD'ın gelişmekte olan ÷lkelere kesin faydası UNCTAD'ın, B.M.'in daimi bir organı özelliğini kazanması ve GPS'nin taslaklarının hazırlanmasından oluşmuştur.

II. UNCTAD 1968'de Yeni Delhi'de toplanmıştır. Bu görüşmelerde GPS'nin hedefleri kabul edilmiş, bu konferansta sistemin amaçları şöyle sıralanmıştır.

- a) Gelişmekte olan ÷lkelerin ihracat kazançlarının artırılması
- b) Endüstrileşmenin teşvik edilmesi
- c) Ekonomik büyümelerinin hızlandırılması

Bu kararların uygulanabilmesi için UNCTAD'ta özel bir komite kuruldu ve aynı zamanda OECD'de de konu ile ilgili çalışmalara başlandı. Çalışmaların başlaması ile birlikte her ÷lke tarafından uygulanabilecek üniform bir sistemin oluşturulmasının son derece zor olduğu gör÷lmüştür. Zira her ÷lkenin ekonomik yapısı ve tarife sistemi farklılık göstermekteydi. Böylelikle GPS'nin her uygulayıcısı hedeflere yönelik ayrı sistemler ortaya koymaya başladı.

B. PREFERANS VEREN ÷LKELER

Gelişmiş pazar ekonomisine sahip oldukları kabul edilen ÷lkeler GPS kapsamında preferans veren ÷lke olarak yer almaktadırlar. Preferans (Taviz) veren ÷lkeler aşağıdaki gibidir.

- 1- ABD
- 2- AET ÷lkeleri (Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Danimarka, Fransa, Federal Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Portekiz, İspanya, İngiltere)
- 3- Avustralya
- 4- Avusturya

- 5- Finlandiya
- 6- İsveç
- 7- İsviçre
- 8- Kanada
- 9- Norveç
- 10- Japonya
- 11- Yeni Zelanda

Preferans Veren Sosyalist Ülkeler

- 1- Bulgaristan
- 2- Çekoslovakya
- 3- Macaristan
- 4- Polonya
- 5- Sovyetler Birliği*

Söz konusu ülkeler başlangıçta ilke olarak BTN (CCCN) sınıflandırılmasında konu edilen 25-99 bölümler arasında yer alan mamul ve yarı mamullere bazı istisnalar gözönünde bulundurulmak sureti ile ayrıcalıklar tanınmasına karar vermişlerdir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi her ülke kendi şartlarına göre ürün ve faydalanan ülkeleri farklılaştırmıştır. Bununla birlikte preferans veren ülkeler ilke olarak temel malların kapsamadığını ifade etmişler, bazı ülkeler ise BTN'nin bölümlerinde ilksel malları da listelerine katmışlardır.

C. PREFERANSLARIN YAPISI

Sanayileşmiş ülkelerin sürekli olarak önem verdikleri konu GPS'nin kendi ekonomilerine zarar vermemesi olmuştur. Dolayısı ile ekonomilerine zarar vermemek gerçekte farklı

*DIEGEST OF SEHEME- (UNCTAD Yayını, No: 136/Rev. 16), Cenevre, Nisan 1987.

ekonomilerin farklı zayıf yanlarının değişik biçimlerde korunması anlamındadır. Bu farklı yapıda oluşan değişik listelerin ortak özellikleri aşağıdaki gibi belirtilebilir.

1- GPS'nin Hukuki Statüsü

Hukuki yapı, sistemin uygulayıcısı (gelişmiş ülkeler) ile faydalanıcısı (gelişmekte olan ülkeler) arasındaki sürekli ihtilaf konularından biri halinde olmuştur. Gelişmekte olan ülkeler tercihi çıkarlarının sürekli olmasını ve üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmaması konusunda garanti istemişlerdir. Gelişmiş ülkeler ise en çok kayırılan ülke (MFN) tarife indirimlerini zorlaştıracak ve kendi gümrük tarifelerini dondurma etkisine yol açacak türden sorumluluklara girmeye hiç bir zaman istekli olmamışlardır. Bu son durum 1970 yılındaki UNCTAD toplantısında şu şekilde sonuca bağlanmıştır. Lehdar ülkelere preferans veren ülke tarafından uygulanacak tarife indiriminin hukuki durumu bireysel olarak aşağıdaki hususlar gözönüne alınarak idare edilecektir.

- a) Tarife preferansları geçici olacaktır.
- b) Verilişleri bağlayıcı ve özellikle engelleyici olmayacaktır.
- c) Verilişleri mevcut uluslararası sorumlulukları gözönüne alacak biçimde şartlı olacaktır.

Gelişmekte olan ülkeler GPS'nin tek taraflı ve bağlayıcı olmama şartına itiraz ederek pazarlara giriş ve artan ihracata yönelik yatırımlarında karşılaşılabilecekleri çeşitli risklere karşılık güvence istemişlerdir. Bu tezi savunurken iki yaklaşım öne sürmüşlerdir.

- I. Gelişmiş ülkelerin sağladıkları tavizleri geri almada keyfi olabilecekleri
- II. GPS'den sağlanan olanakların sürekli ve bağlayıcı bir karaktere sahip olmasının gerekliliğidir.

Bütün bu önerilere rağmen gelişmiş ülkeler sistemin hukuki yapısını orijinalinde kararlaştırıldığı gibi sürdürmüşlerdir.

2- Genel Preferanslar Sisteminin Kapsadığı Ürünler

Daha önce değinildiği gibi GPS'nin başlıca amaçlarından biri geliştirmekte olan ülkelerin sanayileşmesini sağlamaktır. GPS'nin oluşumunu sağlayan oturumlar süresince OECD üyesi olan ülkeler ki bunlar preferans veren ülkelerdir, preferansların genel olarak bütün mamul ve yarı mamul maddeler için uygulanmasına karar vermişlerdir. Yine aynı kararda hassas sayılan ürünlerin bunun dışında bırakılması bulunmaktadır.

Endüstriyel hammaddeler, işlenmiş işlenmemiş tarım ürünleri ve seçilebilecek bazı özel maddelerde duruma göre preferanslı muameleye tabi tutulabileceklerdir. Hernekadar listelerde farklılıklar söz konusu ise de başlangıç uygulaması bu yaklaşıma dayanmaktadır. Endüstriyel sektörler tümüyle kapsanırken hammaddeler ve tarım sektörüne listelerde nispi olarak daha az yer verilmiştir.

Genelleştirilmiş preferanslar sistemi ilksel madde ihracatçısı durumundaki lehdarlara kısa dönemde az bir kazanç sağlayabilecektir. Bu preferanslardan istenen sonuçlar ancak geliştirmekte olan ülkelerin imalat sanayilerinin gelişmesi ile sağlanabilecektir.

Geliştirmekte olan ülkeler, preferanslardan tam olarak faydalanmanın bu şartlarda çok uzun bir süreçte oluşabileceğinden dolayı, sürekli olarak uygulayıcılara ürün kapsamını genişletmeleri, özellikle ilksel maddeleri liste kapsamına almaları için sürekli olarak baskıda bulunmuşlardır.

1970'li yıllarda OECD ülkelerinin GPS listelerinde

oldukça açık bir değişim izlenmiştir. Listeler taviz tanınabilecek ürünler gözönüne alınarak önemli miktarlarda genişletilmiştir. Uygulama döneminden sonra bazı önemli olmayan değişiklikler yapılmış bunu özellikle tarımsal ürünler ile ilgili önemli değişiklikler izlemiştir. Tarımsal ürünler ile ilgili olan artış çeşitli listelerde 1981'e kadar olan 6 yıllık bir dönem için % 20'ye ulaşmıştır. Pek çok listedeki bu gelişmeler 1977 yılında yoğunluk kazanmışlar o yıl çok sayıda tropikal ürün GPS kapsamına alınmıştır. Daha sonraki yıllarda listeler belli bir olgunluğa ulaşmış ve gitgide değişimler azalmıştır. Listelerden çıkarılan mallar genelde pek az olup bunlar genellikle iç ekonomik yapıyı zorlayan mallar olmuştur.

Preferans veren ülkeler arasında yukarıdaki gelişmeleri izlemeyen tek ülke, listesini diğerlerinden sonra, uygulamaya koyan ABD'dir. Bu listeler her yıl tekrar gözden geçirilir ve yıllık yapısal değişmeler gözönüne alınarak yenilenir. Sonuç olarak ABD listelerinde sürekli bir değişim gözlenir. Bütün bu değişimler Tablo 2'den izlenebilir.

Tablodan da görüleceği gibi OECD ülkelerinde en dar olarak preferans verilen bölüm sebze ürünleri olup, % 56.3'lük bir oranda preferans sağlanılmaktadır. Tarım sektörünün (Nomanklitürde 1-24 arası) genel ortalaması % 56.3 olarak gerçekleşmiştir. Bunu daha sonra hazır yiyecekler % 56.4'lük bir oranla izlemektedir. Görüldüğü gibi en az preferans verilen bu tarım ürünleri gerçekte aynı zamanda OECD ülkelerinde gelişmiş üretim sahalarındandır. Dolayısı ile göreli olarak korunmuş ve daha az taviz verilmiştir.

Tarım sektöründe en fazla preferans verilen bölüm hayvansal ve bitkisel yağlar olmuştur (B.15). Buradaki ürünlerin % 64.9'u OECD'nin preferanslarından faydalandırılmıştır.

TABLO 2
Ürün Kapsamı

<u>NOMANKLATÜRDE KAPSANAN ÜRÜNLER</u>	<u>TÜM OECD LİSTELERİN GPS %'LERİ</u>
1. Canlı hayvanlar, havansal ürün. (B, 1-15)	60.7
2. Sebze ürünleri (B, 6-14)	56.3
3. Hayvansal ve bitkisel yağlar (B, 15)	64.9
4. Hazır yiyecek (B, 16-24)	56.4
TARIM SEKTÖRÜ TOPLAMI (B, 1-24)	56,4
5. Mineral Ürünler (B, 25-27)	90.1
6. Kimyasallar (B, 25-27)	96.7
7. Suni reçine ve plastikler (B, 39-40)	95.5
8. Ham deri ve kösele (B, 41-43)	84.5
9. Tahta, mantar vb (B, 44-46)	96.5
10. Kağıt hammaddesi, kağıt vb (B, 47-49)	98.4
11. Tekstil ve tekstil ür. vb (B, 50-68)	70.8
12. Ayakkabı (B, 64-67)	78.1
13. Taş, Seramik, Cam (B, 68-70)	93.1
14. İnci, değerli taşlar vb (B, 71-72)	98.6
15. Baz Metaller (B, 73-83)	95.7
16. Makine ve Mekanik Aletler (B, 84-85)	96.2
17. Ulaşım Araçları (B, 86-89)	88.4
18. Optik, fotoğrafik, müzik hassa al. (B, 90-92)	97
19. Silahlar (B, 93)	99
20. Muhtelif mobilya, oyuncak vb (B, 94-95)	95.9
21. Sanat ürünleri, Antikalar (B, 99)	99.4
ENDÜSTRİ SEKTÖRÜ TOPLAMI (B, 15-99)	90,3

KAYNAK: OECD raporu Sayfa 19

Sanayi ürünleri GPS'nin başından beri hedefi olmuştur. Toplam olarak sanayi ürünlerinin % 90.3'ü OECD'nin GPS listelerinde yer almaktadır. Bu oranın tarımsal ürünlerdeki % 56.4'lük oranın yaklaşık % 60 fazlası olduğu, korumanın tarıma göre çok daha az olduğundan söz edilebilir.

Sanayi sektöründe en geniş olarak tavizli ithaline izin verilen ürünlerin başında % 99.4'lük bir oranla sanat eserleri ve antikalar gelmektedir. Sanat ürünlerinin bu oranda tavizlendirilmesi makro ölçüde pek önemli görülmemelidir. Zira bu ürünlerin miktar olarak artırılması ilk sorun olarak göze çarpar. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin bu malları ihraç etmek istemeleri tamamen kültürel politikalarıyla ilgilidir.

İthalatında en az oranla preferans verilen mamuller tekstil ve tekstil ürünleridir. Bu da gerçekte gelişmiş ülkelerin MFA (çok elyaflı anlaşmalar) gibi anlaşmalarla zaten kısıtlamış oldukları tekstil ithalatı için kendi yönlerinde izledikleri politikaların devamı olarak görülür.

Bütün bunlarla birlikte görülen açık olay gerçek sanayi ürünlerinin büyükçe bir oranda listelerde yer alabildiğidir.

Bu mallar listelerde en az % 88.'den % 99'luk a kadar gelişmiş gruplarda yer almaktadır.

3- GPS İle Sağlanan Gümrük İndirimleri

Gelişmekte olan ülkeler için GPS'nin en önemli işlevi preferans veren ülke pazarında diğer satıcılara karşı sağlanan marjdır. Burada diğer satıcılardan kasıt: 1) Yurtdışı satıcılar; GPS lehdarı ülke ile diğer yurtdışı satıcılar arasındaki oluşacak fark normal gümrük vergi oranı ile GPS'li gümrük vergi oranı arasındaki farktan oluşmaktadır. 2) Yurt-

içi satıcılar; Burada marjın lehdar ülkesine artı bir değer alması doğal olarak marjın nötrale olması amaçlanır. Zira en küçük bir vergilendirme bile marjları lehdarın aleyhine çevirecektir. Marjlar sıfırlandığı zaman ancak daha eşit koşullar altında rekabete olanak sağlanabilecektir.

GPS'nin ilk tartışıldığı 1960'lı yılların sonu ve 1970'li yılların başlarında tercihli tarife indirimlerinin derinliği konusunda ortak bir yaklaşıma varılamadığı görülmüştür.

Sürekli olarak sistemin amacının gümrükten muaf ithalatı sağlamak olması gerektiği önerilmiş, fakat bazı gelişmiş ülkeler bunun ürün istisnalarını artıracaklarını ve sistemin sahasını kısıtlayacaklarını ima etmişlerdir.

Gerçekte preferans veren ülkelerin GPS'ye uygun ürünlerin hepsine ya da çoğunluğuna gümrükten muaf muamele uyguladıkları görülmektedir. Bu GPS'nin etkisini arttırması yönünde oldukça etkindir.

TABLO 3

Tavizli Gümrük Oranları ile İlgili Özet Tablo

ABD	: Gümrük vergisinden muaf
AET	: Sanayi ürünleri uygulamada gümrük vergisinden muaf tutulmaktadır. Tarım ürünlerinin % 20'si için gümrük vergisinden muaf uygulama söz konusu olmaktadır, geri kalan tarım ürünlerine % 20-60 arası tarife indirimleri söz konusu olabilmektedir.
AVUSTURYA	: Tekstil dışındaki sanayi ürünleri için en çok kayrılan MFN ülkelere uygulanan oranın % 50'si tekstil ürünlerine ise % 35'i kadar indirim sağlanmaktadır. Tarım ürünlerinin

TABLO 3'ün Devamı

- yarısı gümrüksüz olarak ithal edilirken geri kalan bölüme indirimler uygulanmaktadır.
- AVUSTRALYA : GSP kapsamındaki malların % 40'ı gümrüksüz olarak ithal edilirken geri kalan mallara en çok kayrılan ülkelere uygulanan oranın % 10-15 arası indirimler sağlanmaktadır.
- FİNLANDİYA : GPS kapsamı mallar gümrük vergisinden muaf-tır.
- İSVEÇ : GPS kapsamındaki mallar gümrük vergisinden muaf-tır.
- İSVİÇRE : Genelde liste dahili mallar gümrüksüz ithal edilebilir. Tekstilin de dahil olduğu bazı mallara ise en çok kayrılan ülkelere uygulan-an oranın % 50'si uygulanır.
- KANADA : Burada MFN'e uygulanan orandan bir indirim.
- NORVEÇ : GPS kapsamındaki mallar gümrük vergisinden muaf-tır.
- JAPONYA : 41 sanayi ürününe MFN'e uygulanan gümrük vergi oranınının % 50'si uygulanırken GPS lis-tesinde yer alan diğer ürünler gümrük vergi-sinden muaf-tır. Liste kapsamındaki tarım ürünlerinin % 30'una gümrüksüz giriş hakkı tanınırken geri kalan bölüme en çok kayrılan ülkelere uygulanan oranın % 75'ine kadar va-ran indirimler sağlanmaktadır.
- YENİ ZELANDA : Çeşitli indirimler söz konusu olup burada liste dahili malların % 70'ine % 10 ile % 20 arası indirimler sağlanırken geri kalan malların gümrüksüz ithaline izin verilir.

Görüldüğü gibi ülkelerin GPS'li ithalatları, belli listeler üzerinden gümrüksüz veya en çok kayırılan ülke oranlarından daha düşük gümrükler şeklinde oluşmaktadır. Görülen şudur ki GATT'ın çalışmaları ve özellikle Tokyo görüşmelerinden sonra en çok kayırılan ülke tarife oranı ile GPS'li tarife oranı arasındaki farklılıklar kademeler halinde düşmeye başlamıştır.

GATT'ın Tokyo görüşmelerinde gelişmiş ülkelerin, geliştirmekte olan ülkelere ithal ettiği sanayi ürünlerinin gümrük oranını % 27 oranında azaltmasına karar verilmiştir. Tokyo görüşmeleri ile kapsanan malların yarısı GPS dahilinde yer almaktadır, bundan dolayı preferanslı marjın azaldığı söylenebilir de unutulmaması gereken nokta GPS indirimlerinin birçok listede en çok kayırılan ülke ile bağlantılı olduğudur.

4- Preferans Alan Ülkeler (Lehdarlar) ve Özellikleri

GPS'de ilk tartışmalardan biri sistemden kimin yararlandırılacağı konusunda olmuştur. Bütün bunlarla birlikte 77'ler grubunun her bir üyesinin lehdar olup olmayacağı sorulmuştur. Çeşitli tartışmalardan sonra her bir ülke, preferanslarının verilmesi, reddedilmesi veya geri çekilmesini preferans veren ülkelerin otonom hakkı olmak üzere bir anlaşma formüle edilmiş ve lehdar ülkelerin preferans veren ülkeler tarafından belirleneceğine karar verilmiştir.

Son olarak belirtilen nokta ile, lehdar ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile ilgili objektif bir kaniya varılması gerekliliği de ortadan kalkmıştır. Bu durum, geliştirmekte olan ülke olduklarını beyan eden ülkelerin iyi niyetine dayandırılmıştır. Bütün bu gelişmelere ek olarak preferans veren ülkeler, geliştirmekte olan ülkelerin bu statüyü belli bir süre sonra terk etmeleri gerektiğini kabul etmişlerdir.

Gelişmiş ülkeler başlangıçta 77'ler grubuna dahil olan ülkelere en geniş anlamda preferans vermeyi kabul etmişlerdi, bu pratikte gerçekleşmemiş ve grubun üye sayısı zamanla artmıştır. Bununla birlikte lehdar ülke listeler de bazı istisnalar ile birlikte büyümeye devam etmiştir.

Zamanla 77'ler grubuna ait olmayan bir dizi ülkede lehdar statüsüne geçmiştir. Bunlar genel olarak Güney Avrupa ve Akdeniz ülkelerinden oluşmaktadırlar. Bununla birlikte bazı merkezi planlı ekonomiye sahip ülkeler, himayeler ve BM'ye üye olmayan devletler de listelere dahil edilmektedirler. Portekiz 1986 yılında AET'ye tam üye olduktan sonra listelerden çıkartılmıştır.

Himayelere (Bağımlı Bölgelere) çeşitli listeler altında farklı muameleler uygulanmaktadır. Bunlardan en belirgin örnek, Finlandiya'nın söz konusu ülke gruplarına preferans tanınmasıdır. Preferans veren ülkeler çeşitli zamanlarda ayrıcalık tanıdıkları ülkeleri listelerinden çıkarmakta veya yenilerini listelerine almaktadırlar. Bu işlemlerde tek taraflı olarak yapılmaktadır.

Preferans veren ülkelerin lehdar listelerini genişletmeleri nedeni ile ortaya çıkan olumlu görünüme rağmen gelişmekte olan ülkeler çoğunlukla menşe kuralları ile ilgili gerekleri tam olarak yerine getiremediklerinden dolayı gerçek kullanıcılar haline dönüşmemektedirler. Bunlar bazı yönetsel sebepler ile değerlendirilememektedir. 1986'da sadece 60 gelişmekte olan ülke söz konusu preferanslardan etkin faydalanır görülmektedir.

AET, şu anda listelerinde en makul düzenlemeleri yapan ülke grubu olarak görülmektedir. Ancak AET normal GPS oranlarının yanısıra ticaretini bazı anlaşmalara dayanarak yürüttüğü ülkelere GPS dışı farklı gümrük indirimi de uygulanmaktadır (Türkiye'de olduğu gibi). Şu anda AET'nin 71 ülke lehdarı

olarak gözükmektedir, ancak topluluğa olan ihracatın çoğunluğu diğer tercihli düzenlemelerden kaynaklanmaktadır.

5- Menşe İle İlgili Olarak Aranılan Şartlar

Bu şartlar GPS'ye konu olan malların gerçekten lehdar ülkede üretilip üretilmediğini kanıtlamak üzere preferans veren ülkeler tarafından oluşturulmuştur. Bu türden kurallar olmadığı takdirde lehdar olmayan ülkelerde, üretilen malların menşe değiştirilmek kaydıyla tercihli uygulamadan yararlandırılması mümkün olabilirdi. Bir başka deyişle lehdar ülkeye yollanmayı veya bu ülkelerde paketleme gibi basit bir işlem geçirmek sureti ile bir yanıltma söz konusu olabilirdi.

Bütün listelerin altında ürünle ilgili temel şart, bu ürünün tümüyle lehdar ülkede üretilmiş olması ya da ithal edilmiş malların menşe ülkede önemli bir değişimden geçmiş olmasıdır. "Önemli değişim", lehdar ülkedeki üreticiler tarafından ürüne katılan değer yüzdesi olarak ifade edilmekte ya da lehdar ülkede söz konusu ürünün önemli ölçüde bir işçilik veya işlemden geçmiş olmasıdır.

Preferans veren ülkeler "A Formu" adı ile anılan lehdar ülkede daha önceden tayin edilmiş ve bildirilmiş yetkililerce onaylanmış menşe şahadetnamelerini bu konu ile ilgili birer geçerli belge olarak kabul etmektedirler (Form A 1982'de yeniden düzenlenmiştir).

6- GPS'deki Sayısal Limitler

1970 yılında düzenlenen UNCTAD'ın preferanslar ile ilgili özel komitesinde alınan kararlara göre, bazı GPS listelerinde lehdarlar ile ilgili ticaret hacminin sınırlanabilirliği şartı öne sürülmüştür. Bu türden şartlar başlangıçta Avustralya, AET, Japonya listelerinde GPS ithalatının toplam düzeyini kontrol etmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu uygulama

ile amaçlanan pazarı etkileyen bazı hassas ürünlerin imtiyazlı muamelesini sınırlamaktır. Günümüzde bu uygulama en yaygın olarak ABD tarafından uygulanmaktadır.

7- Bazı Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Farklılaştırılmış GPS Uygulaması

Preferans veren ülkeler sağladıkları tercihli avantajları belli ölçülerde sınırlayabilmeleri veya geri çekebilmelerinin yanısıra pek çok gelişmiş ülke, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve ticari durumlarına bağlı olarak listelerinde bu ülkeler arasında farklılıklar yaratmışlardır. Bunlar listeden listeye değişiklik göstermektedir.

Sistem bir taraftan GPS'yi kullanan birbirine rakip lehdarlar için sayısal limitlerle, ürün istisnaları, ya da düşük tercihli marjlar ile sınırlamalar getirirken diğer yandan bazı fakir gelişmekte olan ülkelere bazı ürünlerde imtiyaz ve sayısal sınırlamalardan muaflik veya daha büyük tarife indirimleri ile ek imtiyazlar sağlamaktadır. Bu tür uygulama farklılıkları UNCTAD'ın 1970 yılındaki preferanslar ile ilgili özel komitesince de görüşülmüş olup halen artan bir biçimde kabul görmektedir.

8- En Az Gelişmiş Ülkeler İçin Özel GPS Uygulaması

1971 yılında BM, 25 ülkeyi dünyanın en az gelişmiş ülkesi olarak ilan etmiştir. Bu kriter için tayin edilen değer GSYİH'nın kişi başına 100 US\$ ve imalat sektörünün GSYİH'deki payının % 10 ya da daha az olduğu ülkelerdir. 1982 yılında söz konusu ülkelerin sayısı 32'ye yükselmiştir.

GPS'de az gelişmiş ülkelere ilişkin üç hedefe yönelinmişti:

- Bu ülkelerin ihracat yapabilmelerini sağlamak.

- Bu ülkelerin ihracatlarına daha fazla tarife indirimi uygulamak.
- Ürün istisnasına mümkün olduğu kadar az başvurmak.

Norveç çok az gelişmiş ülkelerden olan ihracatın tümüne gümrükten muaf GPS uygulamaktadır.

Bütün bunlarla birlikte değişik ülke listelerinde A.G.Ü.'lerin yararına çeşitli önlemler alınmaktadır. Ancak bu alandaki etkinliğin azaldığını da önemle vurgulamak gerekmektedir. Zira A.G.Ü.'lerden yapılan ithalatın çoğunlukla en çok kayrılan ülke bazında gümrükten muaf olduğu görülmektedir. UNCTAD'ın hesaplarına göre AET, Japonya ve ABD pazarlarında bu oran % 70'i bulmaktadır. Daha küçük OECD pazarlarında söz konusu oran daha da fazla olmaktadır. Bu oranlar az gelişmiş ülkelerin ürün kompozisyonunda yansıtmaktadır. Söz konusu ülkelerin özellikle temel mallardan oluşan ihracatları, gelişmiş ülkelerde belirgin tarife engelleri ile karşılaşmamaktadır.

Bu ürünlerden gümrüğe tabi olanların yarısından fazlası genel olarak gümrükten muaf olarak GPS ile kapsamaktadır.

9- Teknik Yardım

Teknik yardım, başlangıcından itibaren GPS uygulamalarını tamamlayıcı bir rol oynamıştır. Bu faaliyetlerin amacı gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarının GPS tarafından sağlanan kolaylıklar yolu ile arttırılması ve geliştirilmesidir. Söz konusu faaliyetler preferans veren ülkeler ya da ülke grupları tarafından gerçekleştirildiği gibi UNCTAD/UN çerçevesinde de gerçekleştirilebilmektedir.

Bu türden çeşitli faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan genel kanı sistemin lehdarları tarafından yeterince etkili kullandırılmadığına ilişkindir. Bu da büyük ölçüde gelişmekte

olan ülkelerdeki ticari ve alt yapısal eksikliklerdendir. Bunun yanısıra mal sınıflandırılmasında ortaya çıkan karışıklıklardan ve menşe kurallarındaki değişikliklerden kaynaklanmaktadır.

Preferans veren ülkeler GPS kullanıcılarına yardımcı olmak üzere bir dizi faaliyet üstlenmiş olup bunları şöyle özetleyebiliriz.

GPS ile ilgili yayınların kılavuz ve rehberlerin basımı ve dağıtımı, yayınlar listelerdeki değişikliklerin önemine göre sürekli veya yıllık olarak yayınlanması, GP rehberleri, genel olarak ürün tercihli tarife oranları, tercihli limitler ve menşe kuralları ile ilgili bilgileri kapsamaktadır.

GPS kullanıcıları için seminerler, eğitim çalışmaları ve kurslar düzenlenmektedir. Bunlar bazen tek bir gelişmekte olan ülke için olabildiği gibi bazen de bölgesel ve bölgeler arası düzeyde yapılmaktadır.

10- Türkiye'ye GPS Uygulayan Ülkeler ve Sistemleri

Türkiye'ye Avusturya, ABD, Avustralya, Kanada, Finlandiya, Japonya, Yeni Zelanda, Norveç, İsveç, İsviçre, Çekoslovakya ve Polonya uygulamaktadır.

OECD ülkelerinin Türkiye'den GPS'li ithalatı yıllara göre aşağıdaki gibidir.

Tablodan görüleceği gibi OECD ülkelere yapılan ihracat 1984 yılı için 58.3 milyon dolar iken bu Türkiye'nin toplam ihracatında oldukça düşük bir paya sahiptir.

TABLO 4
OECD Ülkelerinin Türkiye'den İthalatı (Milyon Dolar)

<u>ÜLKELER</u>	<u>1980</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1983</u>	<u>Büyüme Oranı</u>
AVUSTURYA	1.8	1.8	4.0	7.2	9.5	51.5
AVUSTRALYA	1.7	1.8	1.9	2.1	2.1	5.4
KANADA	2.0	1.6	0.3	0.8	1.7	3.9
FİNLANDİYA	0.3	0.5	1.0	1.3	1.6	51.9
JAPONYA	0.8	0.9	1.2	1.0	3.1	40.3
YENİ ZELANDA	0.1	0.2	0.2	0.2	0.3	31.6
NORVEÇ	0.3	0.3	0.3	0.3	0.6	18.9
İSVEÇ	1.2	1.0	0.8	1.0	1.3	2.0
İSVİÇRE	14.1	16.0	15.4	17.4	22.1	11.8
ABD	<u>4.5</u>	<u>7.2</u>	<u>9.4</u>	<u>9.5</u>	<u>16.0</u>	<u>37.3</u>
OECD TOP.	26.8	31.3	34.5	40.8	58.3	21.4

KAYNAK: OECD Raporu

Buradan çıkarılabilecek sonuç firmaların GPS ile ilgili uygulamaları profesyonelce izlemediği doğrultusundadır. Aynı dönemlerde GPS'den faydalanan diğer lehdarlar, GPS'den çok daha büyük bir oranda faydalanmaktadırlar.

Çalışmamızın bu bölümünde Türkiye'ye yönelik GPS uygulayan ülkelerin sistemleri ele alınmaktadır.

10.1. ABD'nin GPS Sistemi

ABD, GPs kapsamında 140 ülkenin yaklaşık olarak 3000 malına gümrüksüz giriş hakkı tanımaktadır. Program 1974 yılında kabul edilen kanunu gereği 1.1.1976'da yürürlüğe girmiştir. İlk olarak uygulama süresi 10 yıl olarak saptanmış olup bu süre 1984 yılında 1993'e kadar uzatılmıştır*.

*A Guide To The US. Generalized System of Preferences (Office of the US Trade Representative Executive office of the President Washington DC, Temmuz 1986).

GSP Handbook on the Sheme of the USA (UNCTAD/TAD/163/Rev 11, Temmuz 1986).

10.1.1. Bir Ürün GPS Kapsamında A.B.D.'ye Nasıl Gümrüksüz İthal Edilir?

- 1- Ürün GPS kapsamında bulunmalıdır.
- 2- İhraç eden ülke GPS lehdarı olmalıdır.
- 3- Lehdar ülke ihraç ettiği üründe GPS şartlarına uyum sağlamalıdır.
- 4- Ürünün katma değerinin belli bir bölümü lehdar ülkede yaratılmalıdır.
- 5- Mal direkt olarak ABD'ye yollanmalıdır.
- 6- Mallar birlikte Form A doldurulmalıdır.
- 7- İthalatçı GPS işlemini talep etmelidir.

10.1.2. GPS ile A.B.D.'ye İthal Edilen Mallar

ABD'nin GPS listesi 3000 ürünü kapsamaktadır. Bu ürünler 5 haneli pozisyonlarda gösterilmektedir. Hiç bir zaman bu pozisyonlar daha daraltılıp 6 veya 7 haneli bir hale getirilmemektedir. Bu listede daha çok seçilmiş, mamuller, yarı mamuller ile tarımsal ürünler, deniz ürünleri ve ilksel maddeler yer almaktadır.

Bir malın GPS listesinde olup olmadığının anlaşılabilmesi için ABD'nin GTİP (TSUS)'in özel kolonunda "A" harfinin bulunması gerekmektedir.

ABD'nin GPS alt komisyonu uygulamadan faydalanacak ülkeleri ve ürünleri saptamaktadır. Bu da liste halinde her yıl Temmuz ayında yayınlanır ve bir sonraki takvim yılının 1 Temmuzunda uygulamaya dahil olunur.

10.1.2.1. İthal Edilecek Ülke ve Mal Cinsinin Değişmesi

İlgili taraflardan biri, listelerdeki ürünlerin ve faydalanıcı ülke hakkındaki değişim taleplerini GPS alt komisyonuna yapabilir. Bu taleplerin yıllık incelemede görüşü-

lebilmesi için her yıl Haziran ayından önce alt komisyona talepte bulunmak gerekmektedir.

Talepler ilgili kanun ve kurallara uygun olarak yapılmalıdır. Görüşülmek üzere kabul edilen talepler, ABD'nin ticaret politikasını yöneten kurumlar tarafından gözden geçirilir ve karar verilir. Alt Komisyonlarda uygun görülen konular başkanın onayı ve yönetimin kabulü ile FEDERAL REGISTER'da yayınlanır.

10.1.3. Mal İle İlgili Limitler

Bir malla ilgili olarak lehdar ülke rekabet edecek düzeye geldiği takdirde ithalattaki gümrük muafiyet avantajını kaybeder. Yeterlilik durumu, katma değerlerle ilgili limitlere uyulmaması veya yetersiz belge olduğu hallerde bu mallar tavizlerden faydalanamazlar.

10.1.4. Rekabet Edebilme Limitleri

Bir ülke bir mal ile ilgili olarak rekabet edebilme limitlerini aştığı takdirde bu mal otomatik olarak GPS listelerinden o yıl dışlanacaktır.

Bununla ilgili kriterler aşağıdaki gibi açıklanabilir:

- 1- Her bir gümrük tarife istatistik pozisyonundaki malın ABD'ye toplam ithal edilen miktarının % 50'si lehdar ülkeden yapılırsa,
- 2- İthal değerinin belli bir limiti aşması halinde (1988 yılı için 78.3 Milyon Dolar).

Rekabet Limitlerinin Kaldırılması

% 50 sınırlaması ABD'de üretilmeyen 220 GPS kapsamındaki mal için kaldırılmıştır. Bununla birlikte ithalatın bir

minimum değerin altında kalması halinde bu kriter işletilmez. Bu değer 1985'de őrün başına 18,26 milyon dolardır. Bütün bunlarla birlikte ABD Başkanı limitleri aşan bir őrkeyi affetme yetkisine haizdir.

Eğer bir őrke limitinin ilk günü içinde bile geçse bütün yıl GSP'li ihracatına devam edemez. Bu 1 Temmuzdan-1 Temmuz kadardır. Bununla beraber her yıl Ocak ayında FEDERAL REGISTER'de bir uyarı listesi yayınlanmaktadır. Bir yıl sonra rekabet limitlerinin altında kalan bir őrke tekrar GPS listelerine ilave edilebilir.

10.1.5. Yeterlilik Düzeyine Ulaşma

Bir őrkenin bazı şartlar altında listelerin haricine alınabilir. Bu ABD başkanı tarafından üç koşulla ortaya konulur.

- 1- İlgili tarafların talepleri doğrultusunda,
- 2- GSP'den faydalanan diğer őrkelerin yeni őrünlerine engel olunması halinde,
- 3- őrkelerin tekrar faydalanabilmelerini önlemek amacı ile.

10.1.5.1. Yeterlilik Düzeyini Belirleyen Faktörler

Alt komisyonun aşağıdaki gibi görüşleri őrkenin lehtarlıktan çıkarılmasına sebep olacaktır.

- 1- őrkenin genel kalkınma düzeyi,
- 2- őrün bazında rekabet edebilme durumu,
- 3- őrkenin ticari durumu, yatırımların ve işçi haklarının düzeyi,
- 4- Bütün bunlarla birlikte ABD'nin ekonomik çıkarları ve GSP'nin ABD'deki üretici, işçi ve tüketiciler üzerine etkisi.

10.1.6. Katma Değer Limiti

GPS uygulamasından faydalanan ülkede üretilen malın değeri veya maliyeti ile üretim sürecinde kullanılan direkt maliyetlerin toplamı toplam değerinin en az % 35'ini oluşturmalıdır.

10.1.7. A.B.D. Uygulaması ve Sonuçları

ABD'nin 1986 yılındaki 387 milyar dolarlık ithalatının 34,6 milyar dolarlık bölümü (yaklaşık % 9'u) GPS'den yararlanma hakkına sahip ülkelere yapılmıştır. Ancak bir ülke GPS'den yararlanma hakkına sahip olmakla birlikte Rekabet İhtiyacı Limitini aşmak, yeterlilik düzeyine ulaşmak ve idari eksiklikler nedeni ile, fiilen GPS'den yararlanma imkanı bulamayabilir. Buna göre, 34,6 milyar dolarlık ithalatın yalnızca 13,9 milyar dolarlık bölümü fiilen GPS kapsamında gümrük vergisinden muaf ithal edilmiştir. Bu şekilde yapılan ithalat ABD toplam ithalatının % 3.5'unu teşkil etmektedir.

ABD'nin toplam ithalatı içinde önemli denilebilecek bir paya sahip olan GPS kapsamındaki ithalatın ülkelere göre ayırımına baktığımız zaman 13,9 milyar dolarlık ithalatın % 70'inin 5 ülke tarafından yapıldığı görülebilir. Bu ülkeler Taiwan, G.Kore, Hong Kong, Brezilya ve Meksika'dır. Türkiye ise sıralamanın en sonlarında yer alan lehtarlardan biridir.

10.1.8. A.B.D. - Türkiye İlişkileri

1986 yılında ABD'nin Türkiye'den yapmış olduğu 633,3 milyon dolarlık ithalatın 52,5 milyonluk bölümü (yüzde 8'i) GPS kapsamındaki mallardan oluşmaktadır. Ancak bunların 10,2 milyon doları (tamamı kayısı ihracatıdır) rekabet ihtiyacı limitini aştığı için 2,9 milyon dolarlık bölümü de idari eksikliklerden dolayı GPS'den yararlanamamıştır. Geriye kalan 39,4 milyon dolarlık kısım ise GPS çerçevesinde vergi muafiyetinden yararlanmıştır.

1986 yılında GPS kapsamında yapılan ihracatın madde bazında dağılımı aşağıdaki gibidir:

TABLO 5
ABD'ye İhracatın Madde Bazında Dağılımı
(x 1.000 U.S \$)

<u>T.S.U.S</u>	<u>Madde</u>	<u>Türkiye'den</u>	<u>Genel</u>
140.6	Kurutulmuş sebzeler	1.242	14.408
145.26	Antep Fıstığı	1.927	35.027
176.30	Zeytinyağı	2.436	22.300
410.72	Aspirin	1.485	5.231
416.10	Borik Asit	1.480	3.824
514.65	Mermer	970	123.637
618.15	Alüminyum Şerit/Levha	7.719	775.361
632.24	Cıva	953	4.176
692.32	Oto yedek parçaları	974	4.725.797
724.45	Manyetik teyp parçaları	3.126	1.374.139
740.90	Kıymetli metal zincirler	1.207	116.841
772.51	Oto lastiği	1.880	1.836.947
791.60	Deri Kemer	981	91.856
	LİSTE TOPLAMI	26.317	9.129.544
	GSP TOPLAMI	39.371	34.659.544

Görüldüğü gibi listede toplam değer olarak Türkiye'nin GSP'li ihracatı toplam GSP'li ihracatından yalnızca % 0.3'ünü bulurken bu sistem içindeki payın çok küçük olduğu ve yeterince kullanılmadığı izlenimini vermektedir.

1986 yılında ülkemizin 633 milyon dolarlık ihracatının yalnız % 8'lik bölümü GPS kapsamında olup bu programdan daha fazla yararlanma zarureti açık olarak ortada durmaktadır. 1986 yılı fiili ihracatımız esas alınarak yapılan bir değerlemede şu tablo ortaya çıkmaktadır.

- ABD piyasası için hassas sayılan ve bu nedenle GPS kapsamına alınmayan mallar	:	253.766.000 \$
Tekstil	:	211.933.000 \$
Demir-Çelik	:	41.833.000 \$
- Rekabet ihtiyacı limitini aştığı için GPS kapsamına alınmayan mallar	:	232.673.000 \$
Yaprak Tütün	:	189.748.000 \$
Kuru Kayısı	:	10.243.000 \$
Benzin	:	32.682.000 \$
- Gümrük Vergisi sıfır olan başlıca mallar	:	37.327.000 \$
Maden Cevherleri	:	17.766.000 \$
Kalsiyum Borat	:	8.770.000 \$
Kekik	:	3.686.000 \$
Gülyağı	:	2.867.000 \$
Elma Suyu	:	2.597.000 \$
Kimyon	:	839.000 \$
Defne Yaprağı	:	802.000 \$
TOPLAM		523.708.000 \$

1986 yılı ihracatının büyük bir bölümü GPS kapsamına girememektedir. Bir kısım mallar için de daha önce başvurulduğu halde GPS kapsamına girilememiştir.

1986 yılı içinde GPS kapsamındaki yaklaşık 3000 maddeden sadece 300'ünde ihracatımız olduğu gözönüne alınırsa ihracatımızı çeşitlendirmede müspet yönde etki sağlayabilir.

10.2. Finlandiya'nın GSP Sistemi

Finlandiya listesi 1.1.1972'de yürürlüğe girmiştir. Söz konusu listenin az gelişmiş ülkelere yönelik ek düzenlemeleri vardır.

10.2.1. Ürün Kapsamı

- 1- Tarımsal ürünler, (1. listede yer almaktadır)
- 2- Endüstriyel ürünler (2. listede yer almaktadır),
- 3- Sadece A.G.Ü.'lerden ithal edilebilen mallar (3. listede yer almaktadır).

10.2.2. Menşe Kuralları

Tercihli tarife uygulamasından faydalanmak için gelişmekte olan ülkelerden Finlandiya'ya ihraç edilecek ürünlerin,

- Genel olarak lehdar, ihracatçı ülkeden Finlandiya'ya direkt olarak taşınması gereklidir,
- Finlandiya tarafından istenilen menşe kurallarına uyulması gerekmektedir,
- Malların menşeleri ile ilgili geçerli evraka dayalı kanıtlarla beraber ihraç edilmelidir.

10.2.2.1. Malların Menşe Oranı

GPS amacına uygun olarak aşağıdaki ürünler gelişmekte olan ülke menşei sayılırlar.

- a) Gelişmekte olan ülkede tümüyle üretilen ürünler,
- b) Yukarıda belirtilenin dışında ancak yeterli ölçüde işlemden geçmiş ürünler.

10.2.2.2. Tümüyle Üretilen Ürünler

Aşağıdakiler bir malın gelişmekte olan ülkede tümüyle üretiminin kanıtıdır.

- a) O ülkeden çıkmış olan maden ürünleri,
- b) O ülkede hasat edilmiş sebze ürünleri,
- c) O ülkede doğmuş ve büyümüş canlı hayvanlar,

- d) O ülkedeki canlı hayvanlardan üretilmiş ürünler,
- e) O ülkede avlanan veya tutulan balık ve hayvanlar,
- f) O ülke sınırlarında elde edilen deniz ürünleri,

Direkt Yükleme: GPS yararlarının sadece lehdar ülke kaynaklı ürünlere sağlandığını temin etmek amacı ile Finlandiya direkt yükleme kuralını uygular.

10.3. İsveç'in GSP Sistemi

10.3.1. Ürün Kapsamı

- 1- Tarımsal ürünler CCCN 1-24 arası,
- 2- Endüstriyel ürünler CCCN 25-99 arası.

10.3.2. Menşe Kriteri

GPS uygulamasında konu olacak ürün lehdar ülkede tüümüyle yeterli düzeyde işlenmeli veya işleminden geçirilmelidir.

Yeterli üretim ve işleme kriteri sayılmayacak durumlar şunlardır:

- a) Ürünlerin sevkiyatı ve depolaması sırasında ürünleri iyi koşullarda saklamak amacı ile yapılan işlemler,
- b) Yıkama, tuzunu alma, boyama, parçalara ayırma gibi işlemler,
- c) Paket veya etiket değişimi,
- d) Ürünleri basit bir şekilde birbirine karıştırma,
- e) Bir bütüne ait parçaları basit bir şekilde biraraya getirme.

10.3.3. Koruma Mekanizması

İthalatın yerel pazarı tehdit edecek boyutlara ulaşması halinde İsveç Hükümeti yerel piyasaya zarar veren ithalattı, madde ve ülke olarak kısıtlayabilir.

10.4. Japonya'nın Genel Preferanslar Sistemi

a) Geçerli Olduğu Dönem

1 Ağustos 1971 - 31 Mart 1991

(1981'de öngörülen ilk dönem bitmiştir ve tekrar yeni bir 6 yıl süre ilave edilerek uzatılmıştır)

b) Faydalananlar

128 ülke ve 25 bölge

c) Kapsamı ve indirimler

TABLO 6

Japonya'nın GPS Sistemi ve İşleyişi

	<u>TARIMSAL ÜRÜNLER</u> <u>CCCN Chapters 1-24</u>	<u>ENDÜSTRİYEL ÜRÜNLER</u> <u>CCCN Chapters 25-99</u>
MAMUL KAPSAMI	77 ürün	20 tane ürün hane tamamını kapsar
İNDİRİMLER	GEÇERLİ TARİFEDEN % 100'E KADAR OLAN İNDİRİMLER	Tamamen Gümrüksüz 36 tane istisnai ürün için % 50'ye kadar
KORUMA MEKANİZMALARI	AYIRMA MADDESİ	KOTA TAVANLARI ÜRÜNLER 199 GRUPTA TOPLANIP KOTALANDI- RILMIŞ. GEÇİCİ OLA- RAK KOTA HARİCİ ÜRÜNLER

d) Bazı ülke mamullerinin liste dışına alınması.

Hükümet tavizli ithalatın yurtiçi sanasini etkilemesi halinde bazı ülkelerin belirli mallarını sistem dışına hakkına sahip olacaktır.

- e) En Az Gelişmiş Ülkeler İçin Özel Uygulamalar
İki ürün dışında en az gelişmiş ülkelerin bütün ürünleri gümrüksüz olarak ithal edilebilir ve kota tavanlarının haricinde işlem görür.

10.4.1.1. Faydalananların Seçim Esası

- 1- Ülke veya bölgelerin ekonomileri henüz gelişme aşamasında olmalıdır.
- 2- Ülkeler UNCTAD'a üye olmalı, bölgelerin ise kendi tarife ve dış ticaret sistemleri bulunmalıdır.
- 3- Ülkeler veya bölgeler gümrük vergilerinden bir indirim almak için istemde bulunmamalıdır.
- 4- Ülkeler veya bölgeler hükümetler tarafından yönetilmelidir.

10.4.1.2. En Az Gelişmiş Ülkelere Özel Ölçümler

- 1- Ülkeler yukarıda sayılan kriterlere uygun olmalıdırlar.
- 2- Ülkeler BM'ler tarafından en az gelişmiş olarak sınıflandırılmalıdırlar.

10.4.2. Ürün Kapsamı

- 1- Tarımsal Ürünler (CCCN 1-24)
Japonya 77 tarımsal ve balıkçılık ürünü için preferans vermektedir.
- 2- Endüstriyel Ürünler (CCCN 25-99)
20 CCCN başlığı haricindeki (4'lü) bütün endüstriyel ürünlere ormancılık ve madencilik dahil preferans sağlanmaktadır.

Preferans sağlanmayan Endüstriyel Ürünler aşağıdaki-
lerdir.

<u>TARİFE NO</u>	<u>MALIN AÇIKLANMASI</u>
27.09	Petrol yağları veya bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham)
27.10-1	Petrol yağları veya bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham yağlar hariç)
27.11	Petrol gazı ve gaz halindeki diğer hidro karbon- lar.
35.03	Jelatinler ve jelatin türevleri, kemikten, deri- den, sinirden, veterden ve benzeri maddelerden mamul tutkallar ve balık tutkalı.
42.03	Tabii, suni veya terkip yoluyla elde edilen deri ve köseleden giyim eşyası ve teferruatı
43.02	Tabaklanmış veya aprelenen postlar ve kürk
43.03	Kürk mamulleri
44.15	Kontraplak
50.02	Ham İpek (bükülmemiş)
50.04	İpek İpliği (perakende olarak satılacak hale ge- tirilmemiş)
50.05.1.	Şap ipliği (perakende olarak satılacak hale ge- tirilmemiş)
50.09	İpekten veya şaptan mensucat
51.04	Dokumaya elverişli sentetik ve suni devamlı lif- lerden mensucat
53.11-1	Yünden veya ince kıllardan mensucat
55.05	Pamuk İplikleri (perakende satılacak hale geti- rilmemiş)
55.09	Diğer pamuk mensucat
56.07	Dokumaya elverişli sentetik ve suni devamsız liflerden veya dokumaya elverişli sentetik ve suni lif döküntülerinden mensucat
58.04	Kadife, peluş, bukleli veya halkalı mensucat
64.01	Tabanı ve yüzü kauçuk veya suni plastik maddeden ayakkabılardır.

<u>TARİFE NO</u>	<u>MALİN AÇIKLANMASI</u>
64.05	Ayakkabı aksamı (tabanı astarı ve topuk rampası dahil, imal edildiği madde ne olursa olsun; metalden mamul olanlar hariç)

10.4.3. İndirim Oranları

1- Tarımsal Ürünlerde (CCCN No 1-24)

Gümrüksüz olan bazı maddelerde bulunmak üzere mallarda çeşitli oranlarda indirimler vardır.

2- Endüstriyel Ürünler (CCCN 25-99)

Bazı seçilmiş ürünlerde tarifelerde % 50 indirim söz konusu olmaktadır. Diğer ürünler ise gümrüksüz olarak ithal edilebilmektedir.

10.4.4. Tavanlar

1- Kota Tavanları

A- Tarımsal ürünler için kota tavanları söz konusu değildir.

B- Endüstriyel ürünlerde preferanslı ithalat kota limitlerine ulaşılan dek sürer. 179 ürün grubu için her malı yılda tavanlar tekrar hesaplanır.

2- Kotaların Hesaplanma Sistemi

A- İthalat iç endüstrilere çok zararlı olmayan mallarda hesaplama yöntemi aşağıdaki gibi olacaktır:

1986 mali yılı tavan kotası + (1982 mali yılında preferans kullanılan ülkelerden yapılan toplam

ithalat) + (1984 mali yılında preferans kullanmayan ülkelerden yapılan ithalat) x % 10

B- Hassas ürünler için hesaplama yöntemleri farklı olacaktır.

I. (Bir önceki yılın kota tavanı) x 1,06

II. (Bir önceki yılın kota tavanı) x 1,03

III. (Bir önceki yılın kota tavanı)

3- Kotalardan Faydalanılması

Kotalardan bütün ülkelerin eşit olarak faydalanması amaçlanmıştır. Bundan dolayı herhangi bir rezervasyon, ülkeler için söz konusu olmamaktadır.

Kota tavanlarına ulaşılmamasından sonra MFN'lere uygulanan gümrük oranları uygulanır. Bunlarla birlikte bazı ülkelerin bazı ürünleri kota tavanını 1/3 oranında aşarlarsa bu noktaya kadar kota tavanı yükseltilir.

4- Kaygan Tavanlar ve Maksimum Değerler

Japonya'nın iç endüstrisini etkileyen durumlar için GSP sistemi tavanlar veya ülke limitleri aşılmasına rağmen sürdürülür.

5- Tavanların ve Ülkelerin Azami Miktarlarının Düzenlenmesi

Tavanlar ve ülkelerin maksimum değerleri ilk gelen ilk faydalanır esasına göre dağıtılır. Bunlar da aylık ve günlük kontrollere tabidir veya bu ürünlerin ithalatçılarında verilmek üzere dağıtılır.

a) Günlük Kontrol

42 ürün günlük olarak kontrol edilir ve kota limitinin açılmasından iki gün sonra MFN'lara uygulanan oranlar uygulanır.

b) Aylık Kontrol

133 ürün aylık olarak kontrol edilir. Kota limitinin aşıldığı ayı izleyen ikinci ay GPS kalkar.

10.4.5. Koruma Mekanizmaları

Japonya bazı şartlar altında preferans sistemindeki bazı mamulleri askıya alma hakkını saklı tutar.

10.4.6. Japonya'nın GSP'sindeki Endüstri ve Madencilik Ürünleri İle İlgili Reform

Japonla 1.4.1987'den itibaren kendi GPS'sinde gelişmekte olan ülkelere olan ihracatı artırmak için bazı reformlar yapmıştır. Temel özellikler şöyledir:

- a) Şimdiye kadar tercihli tarife üst limitlerinin uygulanmış olduğu çok sayıdaki mala sınırsız tarife sistemi konulmuştur.
- b) Üst limit sistemi altında olan ürünlerde % 30'luk bir büyüme.
- c) GPS kapsamının büyütülmesine ilişkin diğer gelişmeler.

GPS uygulaması Japonya'nın endüstri ve madencilik ürünleri ithalatının yaklaşık olarak % 50'sine uygulanmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler açısından Japon pazarında endüstriyel malların miktarı artmış ve ihraç fiyatları düşmüş, bu da GPS üst limitlerinin büyümesine yol açmıştır. Her iki sonuçta, gerçekte Japon Yeninin değer artışından kaynaklanmıştır.

Ancak gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik koşulları gözönüne alarak Japonya GPS'nin yararlarını artırma yolu ile gelişmekte olan ülkelere endüstriyel ürünler ithalatını geliştirmek için bu reformları yapmıştır.

Bu reform aynı zamanda gelişmekte olan ülkeler için ticari çevreleri geliştirmeyi amaçlayan Uruguay Round'unda sonuçlarına uygundur.

10.5. Kanada'nın GPS Sistemi

Kanada listesi 1974 yılında yürürlüğe girmiştir. Söz konusu liste 1984 yılında 10 yıllık bir dönem için uzatılmıştır.

Kanada Gümrük Tarife sistemi CCT, CCCN'den farklı bir yapıya sahiptir. Söz konusu ülke, CCT bazında işlerinde bazı seçilmiş tarım ürünleri de bulunan 3600 kalem mal için GPS uygular. Tekstil, ayakkabı, kimyasal maddeler, plastik ve birleşik endüstrileri ve elektron tüpleri gibi bazı ürünler Kanada listesinin dışında bırakılmıştır. Çok sayıda üründe gümrükten muaf uygulamaya tabiidir.

GATT anlaşmasınının 19. maddesine göre Kanada artan oranlarda ithal edilmek sureti ile yerel ekonomiye zarar verecek duruma gelen veya direkt olarak rekabetçi durumuna gelen ürünlere tercihlili uygulamayı durdurabilir.

1981 yılında Kanada, sistemi daha esnek bir hale getirmek üzere önlemler almıştır. Söz konusu önlemlerin başında bundan böyle sayısal kotalar koyulmayacağına dair açıklamalar gelmektedir.

GPS uygulamasına konu olacak ürünlerin menşe kriterine ve yükleme kuralına uygun olmaları ve ihracat sırasında gerekli olan evraka dayalı ve delillere sahip olmaları gerekir.

Menşe kurallarına bakıldığı zaman öncelikle mamullerin tümü ile lehdar ülkede üretilip üretilmediği önem kazanır. Şayet ürün lehdar ülkede, kısmi olarak menşei bilinmeyen ya da ithal edilmiş girdilerden üretilmiş ise bunun lehdar ül-

kede iyi niyetle geliştirilmiş olduğu varsayılır. Ancak bu gibi girdilerin ithalat miktarının ürünün değerinin % 40'ını geçmemesi gerekir. Bu oran az gelişmiş ülkeler için % 60'dır.

İhraç edilen ürünler mutlaka faturalanmalı ve GPS uygulamasına tabi olmayan ürünlerden ayrı tutulmalıdır. Kombi-ne bildirim ve Form A mallara ilişik olmalıdır. Bununla birlikte değeri 250 Kanada Dolarını geçmeyen ürünler için Form A gerekmemektedir.

10.6. Norveç'in GPS Sistemi

Norveç listesi 1971 yılında yürürlüğe girmiş olup per-iodik olarak değişmektedir.

1 Haziran 1976'dan beri bütün A.G.Ü.'lere az sayıda ürün istisnası ile birlikte tercihli tarife uygulanmaktadır.

Norveç sistemi tercihli ithalat üzerine hiç bir sayı-sal sınır getirmemektedir.

Tercihli tarifeden yararlanmak için ürünlerin;

a) Başka bir ülkenin topraklarında gümrüklenmeden Norveç'e ithal edilmeleri gerekir.

b) Söz konusu malların Norveç tarafından tespit edilen menşe kurallarına uymaları gerekmektedir.

10.7. Yeni Zelanda'nın GPS Sistemi

Yeni Zelanda 1.1.1972'de GSP uygulamasına başlamıştır.

Yeni Zelanda sisteminde negatif listede belirtilen is-tisnalar dışında bütün tarife kalemlerine tercihli muamele uygulanmaktadır.

10.7.1. Tarife İndirimleri ve Miktarları

Yeni Zelanda listesinin özelliklerinden biri de bazı özel GPS oranları oluşturmaktansa preferans marjlarına göre oluşturulmuş olmasıdır. 1983-1984 yılları arasında GPS tarafından yapılan ithalatın % 50'sine "0" GPS oranı uygulanırken diğer yarısına ise pozitif GPS oranı uygulanmıştır. Tarifelerin yaklaşık % 70'ine % 10-20 arası advalorem, GPS kaynaklı oranlar uygulanmaktadır. Geri kalanlara ise % 5-7,5 arası tercihli GPS oranları uygulanmaktadır. En küçük marj olan % 2,5 ve en büyük marj % 22,5-25 az sayıda kaleme uygulanmaktadır.

10.7.2. Kısıtlamalar

Yeni Zelanda GPS uygulamasında kotalar veya başka bir yolla kısıtlamalara başvurmamaktadır.

10.7.3. Koruma Mekanizmaları

Yeni Zelanda 1984 yılında bir derecelendirme sistemi ortaya koymuştur. Buna göre belli bir kalkınma düzeyini aşan ülkeler bundan böyle GPS'den faydalanamaz.

10.7.4. Menşe Kuralları

Tercihli muameleye konu olabilmeleri için malların aşağıdaki şartlara uymaları gereklidir.

- a) Mallar öncelikle başka bir ülkenin gümrük bölgesine uğramadan direkt olarak sevk edilmelidir.
- b) Nihai işlem ve imalat, preferans alan ihracatçı ülkede gerçekleşmiş olmalıdır.
- c) Nihai ürünün en az % 50'si değer olarak;
 - Herhangi bir gelişmekte olan ülkeye,
 - Yeni Zelanda'ya ait olmalıdır.

Malların tercihli tarife işlemine konu olabilmeleri için Form A gereklidir.

III. ÖZETLER VE SONUÇ

A. GENEL PREFERANSLAR SİSTEMİNİN YENİ İHRACAT PAZARLARINA GİRİŞ VE MEVCUT PAZARLARI GENİŞLETMEDEKİ ROLÜ

1- Türkiye'nin Uluslararası Pazarlarda GPS Potasından Aldığı Pay ve Diğer Ülkelerle Bir Karşılaştırma

Türkiye Dünya'nın onsekizinci en büyük nüfusuna ve bu nüfusu kendi üretimi ile besleyecek tarım ve hayvancılık kaynaklarına sahip dünyanın yedi ülkesinden biridir. Yüzölçümü itibarı ile Avrupa'nın en büyük ülkesi olan Türkiye'nin aynı zamanda geniş doğal yeraltı ve yerüstü kaynakları da vardır.

Gerçekte Türkiye coğrafi konumu itibarı ile Genel Preferanslar Sistemi'ni uygulayan ülkelere yakın olması, 1980'li yılların sonrasında uygun bir nakliye filosu, ihracatı teşvik edici yeterli maddi desteklerin de ihracatçıya tanınmasına rağmen GPS'yi kullanan ülkeler arasında nicelik olarak oldukça geri noktalarda kalmıştır.

Gerçekte Türkiye'nin ihracatı son sekiz yılda her yıl ortalama olarak % 25 büyüdüğü halde GPS'den faydalanma artış oranı bu büyümenin oldukça gerilerinde kalmış bulunmaktadır.

Tablo 7 ve 8'e bakıldığında görülen sonuçları şöyle sıralayabiliriz. Öncelikle Türkiye'nin GPS'den aldığı pay, gerek Türkiye'nin ihracatının içinde GPS'li ihracatın oranı gerekse Türkiye'nin tüm GPS potası içinden aldığı pay olarak son derece küçük boyutlardadır.

1984 yılı içinde GPS'den değer itibarı ile en çok faydalanan Tayvan'ın GPS'li toplam ihracatı Türkiye'nin GPS'li toplam ihracatının 83,6 kat fazlasıdır. Bunun yanında açık olarak belirgin olan nokta Tayvanın toplam ihracatının Türkiye'nin toplam ihracatının bu denli üzerinde olmadığıdır.

TABLO 7
Başlıca GSP Lehdarları (198)
Milyon \$

BAŞLICA 10 LEHDAR	11 OECD Listesi											
	Toplam	Avustralya (FY)	Avusturya	Kanada	Finlandiya	Japonya (FY)	Yeni Zelanda (FY)a	Norveç	İsveç	İsviçre	ABD	AET
1. Tayvan	4.878,1	360,3	36,8	-	-	1.208,9	46,6	-	-	-	3.225,5	-
2. Kore	4.209,6	186,2	56,4	466,4	17,6	1.239,7	26,8	14,5	51,5	55,3	1.504,4	590,8
3. Brezilya	2.888,4	62,2	10,6	100,9	5,9	422,6	12,1	3,4	47,1	39,2	1.196,3	988,1
4. Hong Kong	2.707,3	181,7	26,3	237,9	-	116,2	57,0	6,9	57,7	52,1	1.325,5	646,0
5. Singapur	1.620,0	111,5	2,3	100,7	2,2	271,4	23,0	6,7	12,9	10,5	626,6	452,2
6. Meksika	1.453,9	11,6	0,2	36,1	1,4	120,3	6,0	0,5	1,8	6,6	1.091,8	177,6
7. Çin	1.303,0	119,6	11,5	50,8	8,3	449,6	20,2	9,8	17,6	24,5	-	591,1
8. Romanya	1.238,6	2,2	28,1	8,0	5,8	77,6	0,3	0,4	6,0	3,0	81,8	1.025,4
9. Malezya	1.225,2	123,2	4,1	85,5	1,4	311,8	12,3	3,0	11,8	7,2	17,6	487,3
10. Filipinler	1.103,0	39,0	2,7	21,6	4,0	380,9	5,5	2,1	6,6	9,7	282,5	348,4
TOPLAM	22.627,1	1.197,5	179,0	1.107,9	46,6	4.599,0	209,8	47,3	213,0	208,1	9.512,0	5.306,9
Toplam GSP Lehdarları arasında bu grubun payı	67,61	67,21	55,91	83,91	32,71	76,21	79,41	62,81	73,61	45,91	73,21	54,21

NOTLAR: FY: Mali yıl, Avustralya ve Yeni Zelanda için 1983-84, Japonya için 1984-85.

--: Lehdar değildir.

a: 1983-1984'de GSP tarafından kapsanan ithalat, uygulanan GSP bir miktar düşük olabilir.

KAYNAK: OECD Raporu.

TABLO 8
Orta Düzeydeki CPS Lehdarları (198)
Milyon \$

ÜLKELER	Avustralya		Avusturya	Kanada	Finlandiya	Japonya (FY)	Yeni Zelanda (FY)a	Norveç	İsveç	İsviçre	ABD	AET
	Toplam	(FY)										
11. Hindistan	1.040,3	41,7	6,7	25,7	1,6	64,2	8,7	3,6	9,7	36,5	257,1	584,8
12. Kuveyt	999,4	107,8	0	0	0	1,6	0,1	0	0	..	-	889,9
13. Tayland	826,0	66,1	4,8	16,9	7,1	157,1	5,7	2,5	8,6	18,4	192,4	346,4
14. Venezuela	807,4	1,3	2,2	66,3	..	0	..	0,7	135,9	601,0
15. İsrail	804,4	32,0	3,8	17,4	4,8	48,1	3,8	4,7	4,9	24,5	660,4	-
16. Yugoslavya	504,9	7,9	85,1	16,2	8,2	21,1	0,6	8,2	38,1	46,3	237,6	35,6
17. Suudi Arabistan	482,1	20,6	0	-	0	46,6	0,2	0	..	0,4	-	414,3
18. Arjantin	460,3	0,9	0,5	32,2	1,7	35,7	0,3	2,9	4,4	6,6	232,6	142,5
19. Endonezya	367,7	64,2	1,7	32,1	..	83,9	0,9	0,8	0,5	6,2	28,9	148,5
20. Pakistan	326,1	11,7	3,1	3,4	1,3	23,8	3,1	1,9	2,2	14,9	28,8	231,9
TOPLAM	6.618,6	352,9	105,7	145,2	26,9	548,4	23,4	24,6	68,4	154,5	1.773,7	3.394,9
Bu grubun toplam	19,81	19,81	33,01	11,01	18,91	9,11	8,91	32,71	23,61	34,11	13,61	34,61
GSP uygulaması içindeki yeri												
OECD ÜYESİ LEHDARLAR												
İspanya	275,0	-	-	-	-	263,6	11,4	-	-	-	-	-
Portekiz	194,0	15,0	-	8,5	-	19,9	1,4	-	-	-	149,2	-
Türkiye	58,3	2,1	9,5	1,7	1,6	3,1	0,3	0,6	1,3	22,1	16,0	-

NOTLAR: FY: Mali yıl Avustralya ve Yeni Zelanda için 1983-84, Japonya için 1984-85

..: İhmal edilebilir

-: Lehdar değil

a: 1983-84 de GSP tarafından kapsanan ithalat, GSP uygulanan ithalat bir miktar düşük olabilir.

KAYNAK: OECD Raporu

Gerçekte Tayvan'ın örnek olarak alınması daha anlamlıdır. Zira Tayvan aynen Türkiye gibi AET ülkeleri tarafından GPS listesinin haricinde tutulmaktadır. Bu noktada farkın oluşmasına sebep olan ülkenin ABD olduğu görülmektedir. Tayvan'ın ABD'ye yaptığı GPS'li ihracat Türkiye'nin yapmış olduğu GPS'li ihracatın 201,5 katı fazla olarak görülmektedir.

Güney Kore'nin 11 OECD ülkesine yaptığı ihracat Türkiye ile oranlandığı zaman 72,2 kat fazladır. Aynı oran Brezilya için 49,4 kat, Hong-Kong için ise 46,4 kat fazladır. Aynı ülkelerden ABD'ye yapılan GPS'li ihracat ile Türkiye'nin ABD'ye yaptığı GPS'li ihracat oranlanırsa sonuç Kore için 94 misli, Brezilya için 74,7 misli, Hong-Kong için 82 misli olmaktadır. Tabloyu şöyle oluşturabilmek mümkün olacaktır.

TABLO 9

"Türkiye'nin GPS'li İhracatının Diğer Lehdarlarla Karşılaştırılması"

	GPS'li 11 OECD Ülkesine Yaptığı İhr./Türkiye'nin Aynı Ülk. Yapt. GPS'li İhr.	A.B.D.'ye Yaptığı GPS'li İhracat/Türkiye'nin A.B.D.'ye Yaptığı GPS'li İhracat
Tayvan	83,6	201,5
Kore	72,2	94,02
Brezilya	49,54	74,76
Hong Kong	46,43	82,84
Singapur	27,78	39,16
Meksika	24,9	682,37

Yukardaki tabloda görüldüğü gibi normal GPS'li ihracatta hacim itibarı ile önemli rakamlara ulaşılabilen ve Türkiye'nin de önemli ölçüde geri kalmış olduğu pazar ABD pazarıdır.

2- Türkiye Genel Preferanslar sistemi ile İhracat İmkanlarını ve Uluslararası Pazarlardaki Payını Nasıl Geliştirebilir?

Türkiye'deki şirketler 1988 yılına kadar yapmış oldukları çalışmalar ile gerçekte rakkam itibariyle başarılı kabul edilebilecek bir noktaya gelmişlerdir. Acaba bu başarıda bir uluslararası pazarlamanın rolü nedir?

Pazarlamayı, bir kazanç sağlama amacı ile, seçilmiş müşteri gruplarının ihtiyaç ve isteklerini tatmin için firma kaynaklarının çözümlenmesi, planlanması, örgütlenmesi, kullanılması ve denetimi olarak tanımlayabiliriz*. Uluslararası pazarlama ise bu çabaların uluslararası ortamda yürütülmesi anlamındadır.

Acaba Türkiye'deki yöneticiler bir uluslararası pazarlama faaliyetinde bulunmuşlardır?

İhracatın 1987 yılındaki dağılımına bakıldığı zaman ihracatın yalnız % 10'u Irak'a yapılmıştır. Bu faaliyetin ana dayanağı ise TC Merkez Bankasının, Irak Merkez Bankası ile yaptığı kredi anlaşmasına dayanmaktadır ki bu anlaşma da 1.4.1988 itibarı ile ortadan kalkmıştır. Dolayısı ile Irak'la yapılan ticarete çok farklı olarak bir pazarlama faaliyetinden olan malın satışı söz konusu olmaktadır.

İran ise yine toplam yapılan ihracatın % 10'unu benzer bir şekilde oluşturmaktadır. Bununla birlikte en büyük ticaret ortağımız ihracatta Federal Almanya olarak ortaya çıkmaktadır ki, bu ülkeye satılan malların bir bölümü göreceli üstünlüğe sahip olduğumuz tekstil ürünlerinden, diğer bölümü de Batı Almanya'da yaşayan yurttaşlarımızın geleneksel ihtiyaçlarından oluşmaktadır.

*Philip Kotler "Pazarlama Yönetimi", (Bilimsel Yayınlar Derneği, İstanbul, 1975), Cilt 1, s.17.

Yapılan ihracatın mal gruplarına göre ayrılması esnasında görülen ise toplam ihracatın % 30'luk payını tekstil sektörünün aldığı bir ülke görünümü aldığımız açık seçik görülmektedir.

Bütün bunlara bugüne kadar oldukça etkin olan teşvik mevzuatını da eklersek herhalde ihracattaki artış hızı ile uluslararası pazarlama faaliyeti arasındaki korelasyon oldukça düşük bir seviyede görülebilecektir.

Dolayısı ile ihracatta, diyebiliriz ki öncelikle kolay pazarlara yönelinmiş firmalarımız uzun süreli pazarlama planları yerine, kısa süreli kâr maksimizasyonunu tercih etmişlerdir.

1988 yılında gerek Türkiye'nin iç dinamiğinde, gerekse GPS'nin yapısında oluşacak değişiklikler Türkiye'nin GPS'den daha fazla faydalanmasını firmalar bazında faydalı hatta biraz daha ileri giderek zaruri hale getirecektir.

2.1. Teşvik Sistemi Değişimi

Öncelikle Türkiye'nin ihracatı, teşvik sisteminin değişmesi, 7.2.1985 tarihli 85/9155 nolu Bakanlar Kurulu kararına göre, ki bu karar esasında GATT'ın subvansiyonlar kodunu kabul ile ilgilidir. 1985 yılındaki bu anlaşmadan anlaşıldığı gibi 1988 yılı sonuna kadar Türkiye'nin ihracata vermiş olduğu tüm teşvikler ihraç karşılığı gümrüksüz mal ithal etmesi haricinde kaldırılacaktır.

İlk olarak uygulamaya vergi iadesinden başlanılmış olup mal bazındaki vergi iadeleri ve büyük ihracatçılara ödenen baz ve munzam vergi iadeleri kalkmasından başlanılmıştır.

Görüldüğü gibi ihracatta vergi iadesinden başlayarak diğer bütün nakdi teşviklerin azalması bunların yerine yeni

nakdi teşvik unsurlarının getirilmediği var sayılırsa malın yurtdışındaki fiyatını arttıracaktır.

Bu noktada Tür malının yabancı mallar ile bir maliyet farkı kalmayacaktır. Aşama itibarı ile gelinen bu anda GPS'nin oluşturabileceği gümrük marjı Türk malının satılabilmesinde olumlu bir avantaj oluşturacaktır.

2.2. Dış Pazarların İç Pazarlardan Daha Çabuk Gelişmesi

Türkiye'nin enflasyonu aşağıya doğru çekmek için uygulayacağı para ve maliye politikaları iç talebi geriye doğru çekebilecek böylelikle iç pazarın büyüme hızı dış pazar büyüme hızından geri kalabilecektir. Şirketler oluşabilecek âtıl kapasitelerini değerlendirip, birim başına düşen sabit maliyetlerini aşağılara çekebilmek amacı ile yeni pazarlara yönelebileceklerdir. Bu amaçla alternatif olarak görülebilecek pazarlardan biride GPS uygulayan ülke pazarları ve özellikle ABD olabilecektir.

2.3. Bazı Pazarlara Teknik İmkânsızlıklar Dolayısı İle İhracatın Kesilmesi

Özellikle kredi anlaşması askıya alınan Irak yerine (ki yıllık ithalatı 950 milyon dolardı) yeni pazarlar bulunması gerekliliği söz konusudur. Böyle bir pazar yerine GPS'e uygulayan ülke pazarları ihracatçılar için cazip bir görünüm olacaktır.

2.4. Tekstil İhracatının Kotalarla Limitlenmesi ve M.F.A.

Türkiye'nin 1988 yılı programına göre ulaşılması hedeflenen ihracat düzeyi 12 Milyar Dolar ve gelecek 5 yıllık hedefte yıllık 20 Milyar Dolar olduğuna göre, bu düzeye erişebilmek için yeni pazar ve mallar ele alınmalıdır. Açık olarak hedefe ulaşmak için kullanılacak teşvik GPS'li

gümrük marjı, GPS'yi uygulayan ülkeler ve yeni geliştirilecek ürünler GPS dahilindeki ürünler olabilir. Bu yol hedefe ulaşmada etkin bir araç olabilecektir. Bütün bunlarla birlikte Türkiye'nin ihracaatında önemli bir paya sahip olan Tekstil ürünlerinin Çok Elyaflı Anlaşmalardan (MFA) ve kotalardan dolayı arz elastikiyeti sınırlıdır.

2.5. GPS'den Çıkarılma Aşamasına Gelen Ülkeler

Özellikle Tayvan, Hong Kong ve Güney Kore artık ulaştıkları seviye itibarıyla GPS uygulamasına ihtiyaç duymayacak bir ekonomik gelişme ve ihracat potansiyeline erişmiş durumdadır. Dolayısı ile GPS sisteminin ana yapısı itibarı ile de artık GPS uygulamasının dışında kalabilirler. 1989 yılından itibaren ülkelerin GPS uygulamalarında adı geçen ülkelerin artık sistem dışına alınması amacı söz konusudur.

Bu ülkelerin sistem dışına alınması özellikle bu ülkelere benzer mallar üretip ihraç yetisine sahip Türkiye için önemli bir avantaj olabilecektir.

Bütün bu saydığımız faktörler Türkiye'nin bugün geç bile olsa GPS'yi kullanmasının zamanının geldiği fikrini ortaya koymaktadır.

B. GPS'İN KULLANIMINI YAYGIN VE ETKİN HALE GETİRECEK ARAÇLAR

1- İhracatçının GPS Konusunda Bilinçlendirilmesi

Burada özellikle ihracatçının eğitimi son derece önemli olarak ortaya çıkmaktadır. İlk olarak ihracatçı GPS'nin ne olduğunu ve nasıl kullanılabileceği konusunda bilinçlendirilmelidir. Eğitim son derece güncel olup mümkün olduğu kadar süratle değişimler ihracatçıya aktarılmalıdır.

Bu aşamada belki de GPS ile ilgili mevzuatın ülkeler bazında Türkçeleştirilip ihracatçıya dağıtılması ve değişimlerin daha sonra bildirim ilksel hedef olabilir.

2- Ortak İhracat veya Dış ticaret Sermaye Şirketleri

Ortak ihracat veya DTSS'leri GPS'nin uygulanması konusunda halihazırda var olan potansiyelleri ile uygulamaya ilk başlayacak öncü grup olarak tespit edilebilir hatta devlette bu girişimi teşvik edebilir.

3- GPS Listelerinde Yer Alan Fakat Türkiye'den İhraç Edilmeyen ürünlerin İhracatının Geliştirilmesi

Burada özellikle yeni mamul geliştirilmesi ve bu maddelerin yeni pazarlara girmede kullanılması ekonomimize yeni ihraç ürünleri kazandırıp ek bir kapasite oluşumu söz konusu olacaktır.

Bu olanak özellikle ihracat yapmayan üreticilerin ihracat yapmalarını sağlayacaktır. İSO'ya bağlı 8000'e yakın sanayi kuruluşundan ancak 750'sinin ihracat yaptığı düşünüldüğü takdirde ortaya önemli bir potansiyel çıkabilecektir.

C. GPS'İN ETKİN KULLANIMINDAN SAĞLANACAK FAYDALAR

Genelleştirilmiş Preferanslar Sisteminin, Türkiye'nin ihracat yapısında etkin olarak kullanılması aşağıdaki sonuçları doğuracaktır.

1- Türkiye'nin Mal Gruplarının Çeşitlendirilmesi

Şirketler özellikle bu tavizlerden faydalanabilmek için ürün çeşitlendirmesin gidecek böylelikle Türkiye'den ihracat edilen ürün çeşidi günümüzdeki sayısını aşacaktır.

2- Sanayi Mamulleri İhracatının Artışı

GPS sistemi yapı itibarı ile bütün ülkelerde özellikle sanayi ürünlerine ağırlık verilerek uygulanmaktadır. Dolayısı

ile sistemden faydalanma sürecinde ihracatta sanayi ürünlerinin payı artacaktır. Yani bu süreçte fiiksel olarak getiri arttırımı mümkün olmayan tarımsal ürünler yerine üretim elastikiyeti mevcut sanayi ürünlerine yönelinecektir.

3- Maliyetlerde Rasyonelleştirme

Kapasite kullanım oranlarında oluşabilecek olan artışlar birim başına düşen sabit maliyeti azaltabilecek, böylelikle malların satış fiyatlarında düşmeye yol açacaktır.

4- Kapasite Kullanım Oranı Artışı

GPS ile önemli ölçüde şirketlerin, yapısal veya devresel olarak oluşabilecek atıl kapasiteleri değerlendirilebilecektir.

5- Dış Pazarlarda Rekabet Edebilirlik

Gerek GPS'nin oluşturduğu gümrük marjı, gerekse maliyetlerde rasyonelleştirmeden dolayı oluşacak daha düşük fiyatlar Türk ürünlerinin hem GPS'li hem de diğer pazarlarda rekabet gücünü arttıracaktır.

6- Orta Vadeli Olarak Yatırımların Başlaması

GPS'li ihracatın bir özelliği ithalatçı ülkelerin güvenilir pazarlar olmasıdır. Dolayısı ile GPS ile ilk aşamada pazara giren üreticiler orta vadede yeni yatırımlara gidebilecektir.

7- Yeni Bir İhracat Potansiyeli Oluşturulması

Son yıllarda özellikle statik bir eğilimde olan Türk ihraç ürünlerinin ve ithalatçı ülkelerin sayısı dinamik hale dönebileceği, böylece yeni bir potansiyele ulaşılmış olacaktır.

8- Teknik Alt Yapı ve Şirket Yönetiminin Gelişimi

GPS'nin kullanılması özellikle gelişmiş ülke pazarlarına sanayi ürünleri satışına yönelik olacağından dolayı üretimin yapılması teknik alt yapıda bazı değişiklikler ve özellikle şirket yönetim yapısının reorganiasyonuna sebep olacaktır.

9- Ekonomik Resesyon Sürecinde Oluşabilecek Yeni Alternatif Pazarlar

GPS ile özellikle iç piyasada durgunluk olduğu süreçlerde ihracatçılara yeni ve sürekli pazarlar sağlamasıyla güvenilir alternatifler yaratmış olacaktır.

10- Makro Olarak İhracat Hedeflerinin Gerçekleştirilmesi

GPS 1988 yılı için 12 Milyar Dolar olan ve 5 yıllık plan süresinde 20 Milyar Dolar olan ihracat hedefine ulaşmada, yaratacağı yeni ürün ve pazarlar ile etkili ve yeni bir araç olacaktır.

11- Makro Faydalar

GPS kendi ölçüsünde ihracat hedefini gerçekleştirmeye yardımcı olurken diğer taraftan da oluşturacağı döviz girdisi ile dış ödemeler dengesine, dış borçların ödenmesine müspet etkide bulunacak, ülke ekonomisinin darboğazları aşmasında bir görev üstlenebilecektir.

GPS şirket yöneticilerinin alternatif pazarlar ve ürünler yaratmada ciddi olarak faydalanacağı bir araç olarak görülmeli, üstte saydığımız faydalarının elde edilebilmesi için devletin de işbirliği ile amaç doğrultusunda çalışmalara başlanılmalıdır.

- K I S A L T M A L A R -

A.E.T.	AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU
A.G.Ü.	AZGELİŞMİŞ ÜLKELER
B.T.N.	BRÜKSEL GÜMRÜK TARİFE CETVELİ
CCCN	GÜMRÜK ORTAK TARİFE CETVELİ
CCN	KANADA GÜMRÜK TARİFE CETVELİ
DTSS	DIŞ TİCARET SERMAYE ŞİRKETİ
GATT	TARİFE VE TİCARET ÜZERİNE GENEL ANLAŞMALAR
GPS	GENELLEŞTİRİLMİŞ PREFERANSLAR SİSTEMİ
GTİP	GÜMRÜK TARİFE İSTATİSTİK POZİSYONU
İMF	ULUSLARARASI PARA FONU
OECD	EKONOMİK KALKINMA VE YARDIMLAŞMA ÖRGÜTÜ
TDE	TARİFE DIŞI ENGELLER
TSUS	A.B.D. GÜMRÜK TARİFE SİSTEMİ
UNCTAD	BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TİCARET VE KALKINMA ÜZERİNE KONFERANSLARI
UNDP	BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALKINMA PROGRAMI

- T A B L O L A R -

	<u>Sayfa</u>
TABLO 1- Dünya Dış Ticaret Hacmindeki Değişmeler	6
TABLO 2- Ürün Kapsamı	25
TABLO 3- Tavizli Gümrük Oranları ile İlgili Özet Tablo	27
TABLO 4- OECD Ülkelerinin Türkiye'den GPS'li İthalatı	35
TABLO 5- ABD'ye İhracatın Madde Bazında Dağılımı	40
TABLO 6- Japonya'nın GPS Sistem İşleyiş Tablosu	44
TABLO 7- Başlıca GPS Lehdarları	55
TABLO 8- Orta Düzeydeki GPS Lehdarları	56
TABLO 9- Türkiye'nin GPS'li İhracatının Diğer Lehdarlarla Karşılaştırılması	57

K A Y N A K Ç A

- Baldwin, E. Robert; "The Multilateral Trade Negotiations", American Enterprise Institute, Washington, D.C., 1979.
- Balıkçıoğlu, Füsün; "Türkiye'de Dış Ticaret Hadler Değişmelerinin Gelir Etkisi. 1970-1985", IGM Yayınları, Ankara, 1988.
- Branch, Alan, E.; "Elements of Export Marketing and Management", New York, Chapman and Hall.
- Çakıroğlu, Deniz; "Genelleştirilmiş Preferanslar Sistemi", IGM Yayınları, Cilt 1 ve 2, Ankara, 1987.
- Erem, Tunç; "İhracat İçin Pazarlama Organizasyonu ve Ortak İhracat Kuruluşları ile İlgili Temel Kavramlar" İTO ve Marmara Üniversitesinin birlikte düzenlediği Uluslararası Pazarlama ve İhracat Sempozyumuna sunulan tebliğ, İstanbul, 1984.
- Erem, Tunç; "The Generalized System of Preferences: Is It the Answer to LDCs Needs For Export Development", Research in Progress Paper, (Tebliğ, 1987 Academy of Marketing Science Yıllık Kongresi Miami, Florida U.S.A.), "Developments in Marketing Science", Vol.10, Jon M. Howes, George B. Glisan eds., Akron, Ohio:AMS, 511.

Erem,Tunç; "The Future of World Trade and International Marketing in the 1990's: New Export Strategies, Problems and Potential Markets", Tebliğ 2.Uluslararası Pazarlama ve İhracat Sempozyumu, ITO, Ekim 30-31, 1986.

Erem,Tunç; "Preferential Access to Industrial Country Markets: Exporting to the U.S. and New Challenges facing LDCs in the 1990's" Uluslararası İşletmecilik Akademisi (Academy of International Business), 1986 Yıllık Kongresine sunulan, yayınlanmamış tebliğ.

Erem,Tunç; "National Policy Measures and Promoting Exports in LDCs evaluating the Turkish Experience" Academy of Marketing Science, 1988 Yıllık Konferansı Montreal, Kanada'da sunulan yayınlanmamış tebliğ.

Harcar,Talha, "İhracat Yapmayan Firmaların İhracat Öncesi Davranışları İle İlgili Araştırma", İ.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 1987.

İbrahimhakkıoğlu,Nedim; "Planlı Dönemde İhracatı Teşvik Politikası", İGM yayınları, Yayın No 107, Ankara, 1986.

İbrahimhakkıoğlu,Nedim; "Teşvik Mevzuatımız" 24.12.1987 tarihli Marmara Üniversitesi İİBF İhracat Semineri Tebliği.

İlkin,Akın; "Kalkınma ve Sanayi Ekonomisi", İktisat Fak. Yayın No 498, İstanbul, 1983.

Kazgan,Gülten; "Ekonomide Dışa Açık Büyüme", Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1985.

- Keagan, Warren; "Multinational Marketing Management", Englewood Cliffs: Prentice Hall, Inc., 1984.
- Kepenek, Yakup; "Türkiye Ekonomisi", Savaş Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1984.
- Kılıçbay, Ahmet; "Türk Ekonomisi", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No 263, Ankara, 1984.
- Kotler, Philip; "Pazarlama yönetimi", Bilimsel Yayınlar Derneği, Cilt 1 ve 2, Ankara, 1976.
- Kozlu, Cem; "Kurumsal Kültür", Bilkom Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1988.
- Kozlu, Cem; "Uluslararası Pazarlama", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No 234, Ankara, 1982.
- Krihan, Autar; "The Legal Framework of UNCTAD in World Trade", Koul, 1977.
- Mollaogulları, Hasan; "1988 ve Sonrası İhracatı Teşvik Mevzuatı" 24.5.1988 tarihli M.Ü. Seminer tebliğinden.
- Reynolds, Lloyd, G.; "Economic Growth in the Third World: An Introduction", New Haven and London, Yale University Press, 1986.
- Robinson, Richard, D.; "Some Now Competitive Factors In International Marketing", Advances in International Marketing, Vol.1, S.Tamer Çavuşgil ed., England, Jai Press Ltd., 1986.
- Salvatore, Dominick; "Sources of the New Protectionism", Economic Impact, 54, Vol.2, (April) 8-13, 1986.

Seyidoğlu, Halil; "Uluslararası İktisat", Turhan Kitabevi, 4.Baskı, Ankara, 1982.

Terpstra, Vern; "The Evolution of Interanitonal Marketing", Academy of International Business in 1986 Londra toplantısında sunulan yayınlanmamış tebliğ, 1986.

Thorelli, B.Hans; "GATT and Tokyo Round the Magna Charta of the International Trade", International Marketing Strategy, 1987.

Valdes, Alberto; "Third World Interests in the Uruguay Found", Economic Impact, No.61, 1987.

Bakanlar Kurulu Kararnamesi, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının XVI ve XXIII. maddelerinin Tefsiri ve uygulanması ile İlgili Anlaşma, 28.5.1987.

Başbakanlık, DPT, "Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı", Yayın No 2065, Ankara, 1988.

Başbakanlık, DPT; "1988 İhracatı Teşvik Mevzuatı", Ankara, 1988.

The Japan Tariff Association Under the Auspicos of the Ministr of Foreign Affair. "Japan's Generalized System of Preference For Fiscal 1986", Tokyo, 1985.

Office of the United States Trade Representative Executive Office of The President Washington, DC", "A Guide to The US Generalized System of Preferences", Washington D.C. 1986.

UNCTAD, "Handbook on Handicrafts", UNCTAD/TAD/246, Rev 1, Washington DC 1985.

UNCTAD, "Handbook on the Scheme of Canada", UNCTAD Tap/247/Rev 1. Ontario, 1986.

UNCTAD, "Handbook on the Schemes of Austria, Finland Norway, Sweden and Switzerland" UNCTAD/TAP/177/Rev 5, Geneve, 1985.

UNCTAD, "Handbook on the Schemes of Bulgaria, Czechoslovakia, Hungary, Poland, and the Union of Socialist Soviet Republics", UNCTAD/TAP/251/REV 1 Geneve, 1983.

UNCTAD, "Handbook on the Scheme of the United States of America", UNCTAD/TAP/163/Rev 11 Geneve 1986.

OECD Report, "The Generalised System of Preferences", Paris, 1983.

UNCTAD/GATT, "Trade Policies for a Better Future: Proposals for Action", Geneva, 1985.

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi